

Чеша А.О.

Пори року і народні свята

ЗМІСТ

1. Вступ	3
2. Зимовий цикл свят	5
3. Весняні народні свята	19
4. Народні свята літнього циклу	27
5. Осінні народні свята	38
6. З власного досвіду	50
7. Додаток №1 – сценарій фрагменту обряду обжинок	57
8. Додаток №2 – сценарій свята Івана Купала	62
9. Додаток №3 – сценарій свята «Андріївські вечорниці»	70
10. Додаток №4 – сценарій свята Масляної	80
11. Список використаної літератури	88

Вступ

Кожна країна у світі має свої звичаї та обряди, свою культуру, в якій відображається його історія, природа і доля. Україна здавна славилась своєю культурою. Талановитий народ створив унікальне розмаїття пісень, обрядів. Календарні свята – це найдавніші обрядовість, яка корінням сягає первісних, язичницьких вірувань, та поєднує у собі раціональний досвід і релігійно – магичні вірування наших предків.

Наші пращури слов'яни виконували особливі обряди у кожному пору року, вони вважали, що обрядовими піснями можуть вплинути на природні стихії. З прийняттям християнства слов'яни не відrekliся від стародавніх звичаїв, більшість з них вони поєднали з християнськими святами, а деякі (такі наприклад як «Щедрівка», «Івана Купала», «Обжинки») залишились самобутніми святами і по сьогоднішній день. Церкви не підтримували і не підтримують такі народні гуляння

Слов'янські народи мають величезну духовну та культурну спадщину, яка складається зі звичаїв, традицій, фольклору. Українці не є винятком.

До складу річного аграрного кола входили зимові, весняні, літні та осінні свята, обряди та звичаї. У аграрному календарі українців не було чіткого розмежування між сезонами: зимова обрядовість поступово переходила у весняну. Весняна - у літню тощо. Кожен цикл свят ніс своє смислове навантаження, та був насичений безліччю ритуалів і прикмет, які зв'язували між собою пори року.

Графічним символом українського календаря може бути восьмипроменева зірка. Календар цей напрочуд стрункий, симетричний: 4 пори року, 4 найбільші сонячні свята, що відповідають кожній із чотирьох сонячних фаз (сонцестояння і рівнодення).

Слов'яни споконвіку поклонялися духам природи, тому вважали, що людина є невід'ємною її частиною. Слов'янство - це шанування роду, пращурів, або як ми звикли їх зараз називати, предків, що було важливо для

створення родової пам'яті і сімейного життя за стародавніми канонами. Всі ці поняття з часом сплелися в слов'янські народні звичаї, несучі мудрість і зберігають історію народу.

Обов'язковими компонентами календарних свят українців були обрядовий стіл, господарська і сімейна магія, вшанування предків. Свята і обряди календарного циклу регламентували всі сфери життя українського селянина – виробничу, суспільну, сімейну. Їхня головна мета та завдання відповідали корінним прагненням хлібороба: забезпечити добробут і щастя родини, щасливий шлюб для молоді, високий урожай та плодючість худоби, відвести всіляке зло, передбачити майбутнє і вплинути на нього.

Кожна людина повинна знати історію свого народу, його культурну спадщину, вивчати її та передавати із покоління в покоління. Саме цей аспект домінує в роботі з дітьми в Золотоніській ЗОШ №5. Особлива увага звертається на патріотичне виховання учнів, формування особистості з глибоким відчуттям своїх коренів.

Мета цієї роботи полягає у вивченні календарної обрядовості в дохристиянський період нашої країни, а також після прийняття християнства. Заглиблення в народну обрядовість предків – це святий обов'язок кожного етносу

«Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього» - це вислів Максима Рильського і нині актуальний, адже наша історія, культура та звичаї – це найцінніша книга людини, з якої можна черпати мудрість, необхідну для побудови гідного майбутнього.

Зимовий цикл свят

В народі говорять – «Зима прийшла і празників привела» . Основними зимовими святами українців є : Колядки, Щедрівки, Водохреща, Масляна, Стрітєння

Звичай колядування має свою давню історію, коріння якої сягає ще арійських часів. Колядки пов'язані з днем зимового сонцестояння, яке наші предки називали святом Коляди.

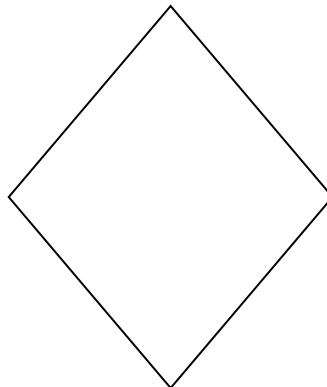
У давні часи, ще до християнства, у день зимового сонцестояння слов'яни знали, що це переломний період у природі. В цей час йде гостра боротьба добра та зла, стають поруч кінець та початок, так як 22 грудня день найкоротший, а ніч найдовша. За легендою в цей день Сонце з'їдає змія Коротун. Всесильна богиня Коляда в Дніпровських водах народжувала нове сонце – маленького Божича. Пологи коляди відбуваються на Землі, цьому передує перевтілення Коляди в козу, аби її не впізнала зла богиня Маря, що вічно ганяється за Колядою і хоче вбити новонародженого. Язичники намагалися захистити дитя, як тільки на небі сходилася зоря – колядники заходили в двір, звали господаря і співали його родині величальних пісень, вітали один одного, розповідали про перемогу добра над злом . В знак цього вони носили з собою священний вогонь - знак Сонця – восьмипроменева зірка . Ці пісні стали називати колядами або колядками

Головний атрибут українського святкування Різдва – восьмикутна зірка зустрічається фактично в кожному напрямку народного мистецтва з давніх давен: в українських писанках, українській вишивці, народному різьбленні.

За легендою священний камінь Алатир (Алтар, Олтар, Вівтар) – це «живий камінь», що лежить у Вирії(Раю). На ньому росте дерево Роду (Життя), із нього виходять і в ньому сходяться всі дороги. Алатир уособлює могутність і невмирущість плодючої сили життя. Та міць і сила криється у незліченній і безкінечній кількості живих зародків – бруньок, що лежать під священним каменем, і ними щовесни Дажбог засіває землю і людство. Зірка – Алатир являє собою український коло – рік у вигляді восьми головних циклів: Коляда , Масляна, Великдень, Трійця, Купала, Спасівка, Рожаниці, Діди. Алатир являє собою октаграму : проекцію ромба

(Небесний світ)

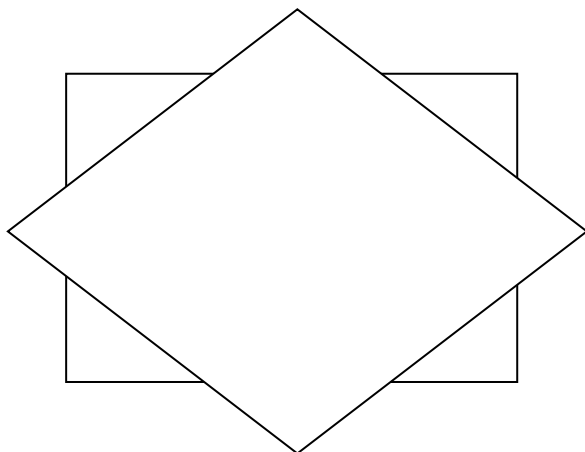

На проекцію квадрата

(Матеріальний світ)

Та їх взаємне пересікання

Споконвіку наші пращури використовували восьмикутну зірку як універсальний оберіг у своєму побуті. У кожній хаті на Святвечір стояв Алатир, він беріг мешканців і відганяв лихо від оселі

Коляда іде

Ой радуйся земле! Коляда іде!

Святий вечір, добрий вечір!

Коляда іде, всім дари везе.

Всім дари везе, нам слово каже,

Нам слово каже, що весь світ сяє.

Земле, земле, одчиняй двері.

Одчиняй двері, бо твій князь іде!

***

Вік свята українського Різдва – близько 10 тисяч років. Це вік хліборобської культури України. Вертеп – це не видовище, як тепер, а обрядове священнодійство, у якому головним ритуальним моментом

була пісня – молитва: колядка. Вертепників – колядників називали роковими гостями, бо вони раз на рік приносили добру звістку про народження Сонця – зірки. За це їх обдаровували. Важливим елементом вертепу є сміх: спасенна річ, яка відлякує нечисть і нудьгу. Наші предки вірили, що своїми магічними діями можуть допомогти природі вижити.

Кульмінаційним моментом великої містерії народження нового сонця і року є Святвечір (Вілія). Святвечір це родинне свято, а тому чужих на вечерю

не просять, повинні бути лише найближчі. Та цього вечора не відмовляли у гостинності навіть ворогові. Кресалом і кременем викресали новий огонь – символ нового сонця. Ним розпалювали в печі 12 полін. Вірили, якщо цей день пройде весело, то щасливо мине і увесь рік. Готувалися до Святвечора заздалегідь – горіхи, мед, мак, яйця, гриби.

Своєрідно і магічно прибирали святковий стіл: на одному куточку клали часник, щоб оберігав родину від хвороб і злих духів, на другому – голівку маку, щоб рясно було грошей, на третьому горіхи, аби була міцною дружба в родині, а на четвертому яблуко – аби сад родив. На застелений стіл клали два калачі(коло), щоб завше був у хаті хліб. Вони повинні були стояти до Нового року. Перед вечерею до хати врочисто вносили Дідуха – колядника(сніп жита, пшениці, вівса), ставили його посередині чи на покуті. Кожен ховав дідухові за перевесло нову дерев'яну ложку. Дідух повинен був стояти до Нового року. Вносячи Дідуха в хату господар казав : «Несу злато, щоб весь рік жили багато». Дідуха прикрашали калиною, горіхами, квітами, паперовими витинанками. Було замість Дідуха ставили гілку вишні. Її відрізали за два тижні до свята. Як розбруньковувалися листочки, гілку прикрашали колосками, барвистими стрічками, зіллям.

Згодом, після хрещення Київської Русі, язичницька віра була заборонена, але наші пращури не воліли забувати свої давні звичаї і щоб запобігти національному конфлікту християнська церква поєднала язичницькі свята із християнськими. Як от наприклад після поширення християнства колядки отримали новий зміст у святкуванні Різдва Христового.

СВЯТИЙ ВЕЧІР

В Святий Вечір, на Вілію,
На столі – кутя-зерно.
Доки так – нам не зміліти,
Нас збагачує воно.

А до неї – мак, горіхи:
Щоб багатою була!
Мед – і дітям щоб для втіх
Для достатку, для добра!

І звучатиме колядка
Батьку-неньці, діткам їх.
Зірка сяє для нащадків
Над Вертепом для усіх.

Бо допоки звичай з нами,
Доки свята хоровод,
Доки житимем з піснями, -
Доти й житиме народ.

Християнське свято Різдва Христового українці святкують 7 січня, відповідно 6 січня Святий вечір. І навіть язичницька зірка – Алатир тепер є головним атрибутом християнського Вертепу. За християнською легендою Діва Марія народила Ісуса в полі, у вертепі, і коли троє царів зі сходу ішли поклонитися новому царю(про його народження їм

сповістило давнє пророкування), то зірка на небі показала їм шлях до новонародженого Божого сина. В християнстві колядка – це різдвяна пісня , в якій розповідається історія народження Ісуса Христа

Нова радість

Нова радість стала

Яка не бувала

Над вертепом зірка ясна

На весь світ засіяла

***

Де Христос родився

З Діви воплотився

Як чоловік пеленами

Убого повився

***

Пастушки з ягнятком

Перед тим дитятком

На колінця припадають

Царя Бога прославляють

14 січня українці святкують Василя Святого і старий Новий рік. У новорічну ніч не годиться спати на печі, бо на ній танцюють Василь і Маланка. Обряд Маланки (Меланки аби Миланки) своєю назвою зобов'язаний дню св. Меланії, який за православним календарем відзначався 13 січня. Цей день завершує рік, а наступний день Святого Василя його відкриває. Тут ми знову бачимо поєднання язичницьких свят і християнських. Якщо колядка це всесвітнє явище типове для християнських країн, то щедрівка – це суто українська традиція. Своєю появою вона зобов'язана давній традиції наших пращурів зустрічати Новий рік весною. Вони вірили, що з приходом тепла приходить Новий рік, тому дівчата ходили від хати і до хати і співали привітальних пісень з Новим роком і бажали всім добра, злагоди і щедрого вечора.

Ой у полі плужок оре

Ой у полі плужок оре.

Щедрий вечір, добрий вечір.

За тим плужком сам господар.

Щедрий вечір, добрий вечір

***

А синочок поганяє.

Щедрий вечір, добрий вечір.

Господиня їсти носить.

Щедрий вечір, добрий вечір.

***

Їсти носить, Бога просить

Щедрий вечір, добрий вечір

Вроди, Боже, пшениченьку

Щедрий вечір, добрий вечір

***

З колосочка та й жмень очка

Щедрий вечір, добрий вечір

А з сніпочка повна бочка

Добрим людям на здоров'я

Як ми бачимо в тексті цієї щедрівки не має слів про зиму та про Різдво. Тут розповідається як господар із сином засіває поле

Щедрик

Щедрик, щедрик, щедрівочка

Прилетіла ластівочка,

Стала собі щебетати,

Господаря викликати:

Вийди, вийди, господарю,

Подивися на кошару,

Там овечки покотились,

А ягнички народились

Всесвітньовідомий «Щедрик» М. Леонтовича підтверджує думку, що наші пращури святкували Новий рік навесні. Це ми можемо зрозуміти з слів «Щедрик, щедрик, щедрівочка

Прилетіла ластівочка,

Стала собі щебетати,

Господаря викликати:»

Ластівка не може прилетіти зимою. Вона прилітає з першим теплом.

На другий день після Маланок – Старий Новий рік. На сьогоднішній день зустрічі Нового року являє собою обрядове дійство – «водити козу». Обряд починається звечора і закінчується рано вранці посіванням. Традиційно посівають тільки хлопці. Цей звичай залишився з тих часів коли українці святкували Новий рік навесні. Чоловіки виходили в поле і засівали на новий врожай промовляючи : « На Новий рік, щоб вродило краще ніж торік»

Обряд «водити козу», або «водити Маланку» сягає своїм корінням на багато століть. Головні персонажі обрядового дійства – Маланка, Василь, Коза, Лікар, Циганка, Ведмідь. Так як щедрували тільки дівчата, то хлопці перевдягались в «ряджених». Маланка – це хлопець перевдягнений в дівчину, а Василь – це дівчина перевдягнена в хлопця. Персонаж «Коза» уособлює в собі богиню Коляду, яка за легендою язичників перетворювалася в козу тікаючи від злої богині Марі. Це ми можемо зрозуміти з пісні

Коза

Го -го-го коза, го -го білая

Го - госірая, го- го бистрая

Ой розходися розвеселися по всьому дому

По веселому

Де коза ходить, там жито родить

Де не буває, там вилягає

Де коза рогом – там жито стогом

Де коза ногою там жито горою

Тобто «Коза» - це уособлення достатку, запорука щедрого врожаю і добробуту в родині.

Учасники обрядового дійства ходили від хати й до хати вітали людей з Новим роком. Про їх наближення свідчили дудіння в ріжок, гра музик і гучні пісні щедрівників. Прелюдією дійства було прохання - дозволити щедрувати з Маланкою. Там де приймали радісно і щедро, маланкарі демонстрували все, на що були здатні. Маланка зображувала господиню, що все робить недоладно: б'є посуд, миє піч водою, лави підмазує глиною тощо. Паралельно ніяк не стикаючись між собою виконували й інші сценки: Циганка ворожила господарю, Коза, танцюючи падала і Лікар її лікував, попросивши у господарів сала та вівса, Ведмідь, ревучи, ліз обіймами до дівчат – усе це створювало невимовний хаос. За це господарі обдаровували щедрівників солодощами і грошима. Щедрівники обходять всі двори до пізньої ночі. А

рано – вранці хлопчики йшли посівати. Заходячи до кожної хати посівали примовляючи:

Сію, вію, посіваю, з Новим роком Вас вітаю

На щастя, на здоров'я

На Новий рік

Роди Боже жито, пшениця та всяка пашиця коноплі під стелю,

А льон по коліна.

19 січня українці відзначають одне з найбільших християнських свят – Богоявлення, Хрещення Ісуса Христа зване в народі Ордань, Йордан. 18 січня вечором після освячення води в церкві на Святвечір була голодна кутя. Перед їжею кожен з членів родини робив ковток свяченої води. Кликали Мороз: батько брав макогона і тричі бив об припічок приказуючи: «Морозе, Морозе іди до нас куті їсти», кидали роя – ложку куті підкидали до стелі, ловили та їли. Від кожної страви господиня клала потроху до миски, що стояла на вікні, щоб душі померлих рідних прийшли вечеряти. А ще в мисці з кутею на всю ніч клали дві ложки, аби померлі родичі теж поїли куті.

О у кирниці

Ой у кирниці, на Йорданиці

Та й рано

Та й рано, раненько радуйся землячко

Христос нам ся народив

****

Хто туди ішов, срібний хрест знайшов

Та й рано

Та й рано, раненько радуйся землячко

Христос нам ся народив

І все ж центральна подія – водосвяття на Ордані – відбувалась наступного дня, у свято Хрещення Господнього. Ще напередодні на річці опоряджали Ордань: ставили з льоду три хрести, престол, царські ворота. Усе це обливали

буряковим квасом а також вирубували ополонку у формі хреста. Рано – вранці 19 січня святково одягнені люди збирались коло Ордані. Священик занурював хреста у воду і в небо злітали голуби. Люди пили водичку, вмивалися. Одночасно розпочиналась стрілянина з рушниць. Ті, що лишались удома, тільки – но почують одразу ж забирали кутю з покуті – уже, кажуть, постріляли.

15 лютого весь християнський світ відзначає не менш важливе свято – Стрітіння. Його відзначають, у пам'ять про те, як Свята Діва Марія принесла до Єрусалимського храму Ісуса Христа на сороковий день після його народження. Їх зустрів там праведний старець Симеон. Він очікував пришествия Спасителя. Йому було провіщено Духом Святим, що він не помре до тих пір, доки не побачить Христа Господнього. Симеон довго чекав виконання

обіцянки Божої. За переданням, він жив близько 300 років. І ось цього дня, з натхнення Святого Духа він прийшов у храм. І коли Марія з Йосифом принесли немовля Ісуса, Симеон зустрів немовля (стрітєння означає зустріч).

В цей день люди брали воду з криниці до схід сонця і потім святили воду в церкві. Стрітєнська вода вважалась так само цілющою, як і йорданська. Вона не псувалася протягом року. До того ж вірили, що чим довше її зберігати, тим більшу силу має. На честь свята освячували й свічки – так звані громниці. Побутувало повір'я, що громниці помічниці від грому. Вірили, що їхнє тепло захищатиме посіви від весняної повені й убереже дерева від морозу.

Ой громнице, свічечко!

Святая Водичечко!

Від біди оберігай наш майбутній урожай.

Дай здоров'янам усім та достатку в кожен дім.

Свічко, свічечко, гори, на діточок укажи.

В щасті-долі щоб жили і здоров'я берегли.

Якщо ми повернемося до звичаїв наших пращурів дохристиянських часів, то вони в цей день святкували зустріч Зими і Весни.

Ось як розповідає про Стрітєння Олекса Воропай – український етнограф, письменник, фольклорист:

«Дочекалися люди Стрітєння Господнього – Стрічань. В цей день Зима, кажуть, іде туди – де було Літо, і літо – туди, де була Зима по дорозі вони зустрічаються і говорять.

- Боже поможи тобі Зимо! – каже Літо
- Дай Боже здоров'я! – каже Зима
- Бач, Зимо, - дорікає Літо, - що я наробило і напрацювало ти поїла і попила. При зустрічі на Стрітєння стара Зима і молоде Літо сперечаються між собою – кому йти, а кому вертатися? Якщо до вечора

стане тепліше – молоде Літо переспорило Зиму, якщо холодніше – Зима.».

Зима і Весна

Насуплю я брови, - говорить Зима

І вітер з морозом повіє

Усе скрізь загине

Рятунку не ма

І снігом замре, заніміє

****

А я засміюся, - Весна одмовля

І сонце пекуче засяє

Прокинуться луки, ліси і поля

Усе розцвіте, заспіває

Олекса Воропай називає Весну Молодим Літом. Тому, що в давні часи не було чіткого розмежування на пори року.

На другий день після Стрітіння українці святкували тиждень Масляної.

В християн це сирний тиждень(Масниця або Сиропуст) – це останній тиждень перед Великим постом. А колись велике язичницьке свято проводів зими. І весь отой святковий розгул і гармидер — пісні й танці, катання на конях, частування варениками і круглими, мов сонце, млинцями, — мав на меті одне: наполохати, прогнати зиму.

Масляна складається із трьох частин: зустріч у понеділок, кульмінаційна точка або «перелом» у «широкий» четвер і «прощальна неділя».

Заміжні жінки увесь цей тиждень святкують «колодку». «А вже ниньки не неділя, а вже нині колодія, а вже нині колодка, бо горілка солодка», — виспівували в корчмі вони, святкуючи «колодку». А все починається із того, що, зібравшись у понеділок у корчмі, одна із жінок кладе на стіл невелике, звичайнісіньке поліно. Інші беруть по черзі й сповивають її шматками полотна й знову кладуть на стіл. Це значить, що «колодка» народилася. Сідають за стіл навколо «колодки», п'ють горілку і вітають одна одну із народженням.

Підпивши, жінки розходяться, а «колодка» залишається в шинку до наступного дня. Так гуляють до суботи, бо ж у понеділок — «колодка» «народилась», у вівторок «хрестилась», у середу похрестини, в четвер «колодка» «помирає», у п'ятницю її «хоронять», а в суботу «плачуть». Зрозуміло, ніхто не плакав, а пили й гуляли як при «народженні», так і при «смерті».

Крім цього, в понеділок на масляну заміжні жінки ще ходять по домівках, де є дорослі хлопці або дівчата, й прив'язують матерям «колодку» до ноги за те, що не одружили синів чи не повіддавали заміж дівчат упродовж року. Все це робиться із жартами, сміхом і горілкою. Адже від «колодки» (спочатку справжньої, а пізніше символічної — стрічки чи хустинки) потрібно було відкупитись могоричем.

Дівчата теж в'яжуть «колодку», але тільки парубкам, і вже не до ноги, а до лівої руки. Дівоча «колодка» оздоблюється барвистими стрічками та паперовими квітами.

Парубки повинні платити дівчатам викуп за «колодку» грошми або подарунками: намистом, стрічками, шовковою хусткою тощо.

В четвер на цьому тижні господині збираються компаніями й спеціально п'ють та гуляють — «щоб телята водились!» Вони ж і не прядуть на цьому тижні — «щоб масло не гіркло!»

У п'ятницю — частунок тещі. Колись в Україні був звичай двічі на рік частувати тещу — «щоб горло не пересихало». Хто одружився в осінні м'ясниці, той урочисто віз тещу до себе в гості на другий день Різдвяних свят — якщо добра, або на третій — якщо зла. Хто ж одружився у різдвяні м'ясниці, той привозив тещу в п'ятницю на масляну. Разом із тещею запрошувалися ще й інші родичі. Частуючи гостей, зять примовляв: «Пийте, люди добрі, по повній чарці, хай у моєї тещі горло не пересихає!» (натяк на сварливість).

Під кінець тижня гуляння затихало. Подекуди в Україні, зокрема на Черкащині, наприкінці масляної спалювали опудало зими — Кострубонька. Великий, розкудланий вітром і від того кострубатий сніп, який ставили взимку на роздоріжжі, урочисто спалювали як уособлення зимових холодів, сніговіїв: щоб не вертались більше.

Головною обрядовою їжею в Україні на масляну є вареники із сиром та сметаною, млинці на маслі або на смальці, млинці — налисники із сиром, запечені у сметані, вареники з картоплею чи капустою із засмажкою на маслі, локшини на молоці. У бідні й неврожайні роки сумно жартували: «Масляна — баламутка, обіцяла сиру й масла, та не хутко».

На цей тиждень припадає багато прикмет. Кажуть: «Яка погода у сиропустну неділю, така й на Великдень буде», «Як сонце сходить рано, то й весна рання буде».

Неділя, якою закінчувалась масляна, називалась ще й «прощеною неділею». Готуючись до посту, люди поспішали очиститись морально, прохаючи одне в одного пробачення за заподіяні кривди: «Прости мене!» — «Бог простить!» У давнину вірили, що страшний суд відбудеться саме в цей недільний вечір.

Богобоязливі люди в сиропустну неділю не виходили хати, горілки не пили, а сиділи вдома й пригадували, чи багато гріхів наробили в цьому році...

На Черкащині на Масляну не прями, «бо з прядива сиплеться терміття, тому в сушні (сушених фруктах і родах) будуть погань, черв'яки заводиться».

Весняні народні свята

Разом із пробудженням природи від зимового сну починається цикл весняних свят, що супроводжується піснями, іграми хороводами.

Свято Стрітення вважалось перехідним містком від зимового до весняного обрядового

циклу: це був день першої зустрічі Зими і Весни. Але справжній прихід Весни пов'язувався з появою перших пташок, прилітаючи з вирію вони на крилах несуть Весну. А в образі птахів прилітають душі новонароджених та прабатьків, які охороняють врожай.

В Київській Русі календарний рік починався 1 березня. Наші пращури вважали, що початок новолітування має збігатися з весною, з пробудженням і розквітом природи. Зображені на ритуальному глеку, що знайдений поблизу села Ромашки (Рокитнянського району Київщини) і датується IV століттям, візерунки і малюнки, які повторюються ритмічно, вченими розшифровуються не інше, як стародавній слов'янський календар. Цей стародавній календар теж започатковує відлік часу з весни.

Прихід весни пов'язували із святом Явдохи (1 березня за старим стилем, 14 березня за новим стилем). "Яка Явдоха - така весна", говорять народні прикмети.

Перший свист байбака теж вважався у наших предків однією з ознак приходу весни. Важливою прикметою був приліт птахів з теплих країв. Першою здебільшого прилітала вівсянка, і тому почувши її спів, селяни вкладали в цю мелодію свої слова: "Покинь сани, візьми віз, викинь шубу й з печі злізь!".

Астрономічне явище - весняне рівнодення 21-22 березня, теж було однією з дат настання весни. В цей період закликали весну і птахів. За народними звичаями Поділля, Київщини, Полісся в сім'ї пекли з тіста 40 "жайворонків", "голубів" і діти просили матусю: "Дозволь мати весну закликати!".

Веснянка

Прийди весно, прийди красна

Очепури нам рідний край.

Засвіти нам сонце ясне

З нами в гурті погуляй

****

Принеси весно нам

Рясні дощі, рясні дощі

Принеси весно нам

Радощі, радощі

Число 40 символізувало пам'ять 40-ка мучеників (22 березня за християнським календарем свято 40 святих мучеників, християн). За народними прикметами, якщо в цей день кине 40 лопат снігу - то весна дружньо вступить у свої права і буде з хорошою погодою.

30 березня - Олексія за християнським календарем, а в народі називали цей день Теплою Олексія, вважався цей день природним початком весни. Пасічники виносили свої вулики для першого обльоту бджіл.

Промине багато років і російський цар Петро I започаткує нове літочислення і святкування Нового року із 1 січня 1700 року.

Весняний цикл календарних свят мав особливе значення, бо пов'язувався із закладанням нового врожаю. Тому люди за допомогою обрядів та ритуальних дій намагалися всіляко прискорити прихід весни, тепла, дощу. Вони вірили, що Весна принесе щедрі дари, коли її шанувати, співати їй хвалу, закликати її. Так як цей період пов'язувався ще із пробудженням людських почуттів, то весняна обрядовість багата розмаїтими молодіжними розвагами та поетичними народними співами – веснянками.

Веснянка

Зібрались дівки гукати весну

Гукати весну за далекий край

*Ой прийди Весна, ой
прийди красна*

*Принеси мені, щастя й
радоці*

****

*Розійшлись хмарки, гляне
сонечко*

*Заб'ється в грудях моє
серденько*

Ой прийшла весна, ой прийшла красна

Принесла мені щастя й radoці

Язичницька богиня Лада – богиня весни, любові, кохання була покровителькою пробудження природи і всього живого. Один із її символів був заєць – символ розмноження і всього і плодючості.

Гра «Зайчик»

Дівчата та хлопці ставали в коло та бралися за руки. Потім вибирали хлопця зайчиком, він ховався, а ті, хто в колі просили його:

«Заїнька, заїнька йди до нас, ой йди до нас

Заїнька сіренький йди до нас, ой Кося йди до нас», хлопець виходив,

ставав у коло, а всі інші співали, хлопець виконував те, що вони співали:

«Заїнька лягай спати, ой лягай

Заїнька уставай, ой сіренький уставай

Ой да Кося уставай

*Заїнька умивайся, причешися,
затанцюй», він танцює і вибирає
дівчину*

Також з давніх часів залишилась традиція водити хороводи. У

язичницьку пору ходіння по колу за сонцем мало пробудженню природи та її розквіту, а пісні - прикликати добробут та процвітання. Проте тоді була ще одна традиція – гойдалки.

Піднімання вгору, підкидання чого – небудь , підскакування - давні магічні дієства, які за повір'ям стимулюють розвиток рослинного світу. Парубки й дівчата старалися щоб гойдалки підлітали якомога вище, адже тоді колоски і трави мали виростати більшими.

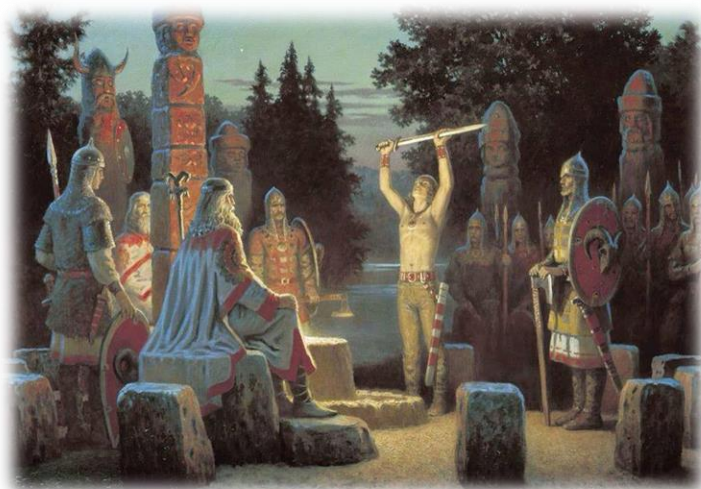
Свято Весни у слов'ян мало чотири значення: релігійне, землеробське, родинне і поминальне.

По перше то було свято приходу Весни. Воно починалося прикликуваннями великої Лади. Після того співали урочисті гімни на честь сонця, хороводи зверталися до місяця і зірок, співали пісні на честь води, молились про родючість і посилення дощу; зверталися до лісів з проханням розвистись, закликали птахів розвеселити співом розквітаючі діброви. Потім відбувалися символічні ігри.

Друге значення цього свята було землеробське. Землеробські роботи у ньому зображувалися символічними образами. Доказом того є ігри, наприклад сіяння проса і хороводні пісні при гаївках, де зображується оранка, сіяння маку, льону та інші різні сільські роботи. Все те, відтворюючись у священнодійстві, ніби освячувало польові роботи селян.

Третє значення було родинне – любов світлоносного чоловічого і водного жіночого божеств, тобто Святовита і Дани. Тому у хороводі хлопці та дівчата мали поєднуватись шлюбом.

Четверте значення було поминальне. Теж свято сьогодні називається

Радуниця чи проводи. Після веселих ігор ходили на могилки чи до тих пам'ятників де стояли на стовпах посудини з попелом померлих, приносили туди їжу та напої. Потім справлялась тризна, а тоді розпочиналась боротьба. Ті богатирські ігри вважались

необхідними для померлих. Ми маємо опис такої язичницької тризни у Нестора, де говориться, що після бенкету над могилою Ігоря княгиня Ольга запросила древлян на поєдинок з киянами.

Головним християнським святом весняного циклу є Великдень (Воскресіння Господнє). Воно органічно поєднує язичницькі ритуали і церковні обряди. Розпочинається за тиждень до Воскресіння Вербна неділя, а завершується на сороковий день після Великодня на Вознесіння.

Напередодні Великодня відзначалась **Вербна неділя**.

Освячені в церкві гілочки верби та лоза вважались великим оберегом і ліками.. це свято символізує урочистий вхід Ісуса Христа в Єрусалим. Багато людей при зустрічі з Спасителем скидали з себе верхній одяг і розстидали Йому по дорозі; інші зрізали пальмові гілки, несли їх у руках і кидали на дорогу. Оскільки в Україні пальми не ростуть, то їх замінили вербовими гілками.

В цей день у церкві за службою Божою віруючим у церкві роздають освячене віття верби та інших рослин. Тримавши в руках перше весняне гілля, славимо Спасителя як Переможця смерті. Після служби

приходили до дому і били один одного освяченими різками верби приказуючи:

- *Не я б'ю , верба б'є, через тиждень - Великдень, а недалечко – червоне яєчко (червоне яйце – символ Великодня)*

Велика подія – Світле Христове Воскресіння відзначається християнами як найбільше й найвеличніше з усіх свят. Свято це називається ще Пасхою, тобто днем, коли здійснився наш перехід від смерті до життя і від землі до неба. Свято

Воскресіння
Христового
триває цілий
тиждень і служба
у храмі
проводиться по –
особливому . в
перший день
служба
проводиться цілу
ніч, а вдосвіта
священик святить
паски(святковий
хліб) і
крашанки(пофарб

овані яйця в різні кольори), в нас на Україні розповсюджене поняття – «ПИСАНКА» - яйце розмальоване різними візерунками, обрядовими символами. Люди вітають один одного словами «Христос Воскрес, Воістину Воскрес», цілуючись обмінюються крашанками.

З освяченим поспішали до дому і нарешті наставав час до столу , як то кажуть «розговлятися» , але починали святкову трапезу з розрізання свяченої трапези на стільки частин, скільки було членів сім'ї кожен мовчки з'їдав свій краєць , а далі вже приступали до свинини і ковбас

На сороковий день від першого дня Великодня церква відзначає одне з великих свят Вознесіння Ісуса Христа в честь вознесіння його на небо. За біблійною розповіддю на 40-й день після свого Воскресіння Христос, декілька разів з'явившись своїм учням, вознісся на небо і зайняв там місце поблизу

свого Отця. Саме на честь цієї події православною церквою встановлене свято Вознесіння Христового. У храмах у цей день виносять і ховають плащаницю, тому після Вознесіння уже не можна вітатися словами: «Христос Воскрес!»

Святкування християнської Пасхи на українських землях

замінило традиційні дохристиянські святкування. Охрестивши Русь, князь Володимир повинен був забезпечити не лише номінальний, а й фактичний перехід до нової релігії, християнські храми будувались на місцях колишніх капищ, а багато язичницьких звичаїв трансформувались на новий лад. Свій відгомін вони знайшли і у святі Христового Воскресіння – багато із тих стародавніх традицій збереглися і донині й добре знайомі кожному з нас.

Ще в давнину мешканці Русі святкували перемогу світла над темрявою у рівнодення. (або Дажбожий Великдень). Пекли спеціальний коровай, який був своєрідною жертвою божествам – чим калач був вищим та кращим, тим був більший урожай та приплід худоби. Цей давній український звичай, який із запровадженням християнства дещо трансформувався не має нічого спільного із випіканням пісної єврейської паски. Також не можна стверджувати, що традиція писанкарства прийшла до нас із християнством, адже найдавніша керамічна писанка, знайдена археологами, датується IX століттям. А це майже за 100 років

до хрещення Русі. Яйце для людей було символом сонця та народження нового життя. А орнаменти, якими прикрашали писанки, мали дуже важливе значення і несли в собі зашифрований зміст.

Так за одним із обрядів випікались коржі у вигляді птахів. Діти бігали з ними і топтали ряст приказуючи :

Топчу, топчу ряст, ряст

Бо здоров'я дасть, дасть

Дай Боже діждати

На той рік топтати

У

Волочильний понеділок, після Великодня, дівчата дарували хлопцям писанки або галуни (крашанки), але їх так просто не віддавали, а ховали за пазухою поки хлопець не поборовся з дівкою та не облив її водою.

Цей обряд обливання мав очисну функцію і присвячувався Дані – богині води і річок у слов'ян. Тепер цей понеділок називається Обливальним(або Поливаний). Колись обливання водою було своєрідним способом освідчитися дівчині.

Згідно з традицією, хлопець не обов'язково було сказати своїй обраниці «я тебе кохаю». Натомість він міг вилити на дівчину відро води, або кинути її в річку. Якщо почуття були взаємними, то дівчина дарувала парубкові писанку. Цей язичницький звичай колись давно, ще у XV столітті, намагалися викоренити, проте, як свідчить сьогоднішня дійсність, ці спроби не були успішними.

Народні свята літнього циклу

На літній календарний цикл народна традиція приписує менше свят. Це зумовлено насамперед господарськими потребами. Починають визрівати трави, овочі та збіжжя, а згодом надходять і жнива –

найвідповідальніша пора для селянина. Недарма мовиться: «у жнива свят не глядять», бо «один жнив'яний день рік годує» тому хліборобам було не до святкувань. Літні селяни слушно казали: «не той хліб, що в полі, а той, що в стодолі».

Однаке й на літо припадає кілька значимих свят, які сягають початків праісторичної землеробської культури.

Початок літнього циклу визначали останніми днями квітня, за іншими спостереженнями початок літа пов'язували з періодом, коли на дубах з'являлося листя. Якщо до дня Теодора (29 травня), дуби, добре зазеленіли, то і літо мало бути врожайним.. в основі літнього обрядового циклу лежить культ рослинності та магія заклинання майбутнього врожаю, культ сонця.

На червень припадає християнське свято Трійці. Трійця, Зелена неділя, Зелені свята не випадають в числі, їх святкують на сьому неділю після Великодня. Білоруси називають цю неділю Сьомих. Трійця, після Різдва та Великодня, вважалась в народі

одним з найбільших свят.

Свято Святої Тройці називається П'ятидесятницею тому, що зішестя Святого Духа на апостолів відбулося на п'ятдесятний день після Воскресіння Христового. Триєдність свят пов'язана з Богом-Отцем (неділя), Богом-Сином (понеділок), Богом-Духом Святим (вівторок).

Перший день П'ятидесятниці, тобто неділю, церква присвячує переважно на славу Пресвятої Тройці; і цей день у народі називається Тройценим днем, а другий, тобто понеділок, - на славу Духа Святого, від чого називається Духовим днем.

У це свято заведено прикрашати храм і свої житла зеленню – гілками з дерев, квітами і самим стояти з квітами в храмі. Прикрашання храмів і осель в цей день зеленню є, по – перше, сповідання живлющої сили Животворчого Духа, а по – друге, - належним присвяченням Йому паростків весни.

Напередодні Трійці селяни рвали материнку, чебрець, полин, лепеху і прикрашали зіллям світлиці - обтикували стіни, лави, вікна, образи, притрушували долівку. (Клечання). На клечальну суботу йшли

босоніж до лісу аби застись галузками клена, липи, ясена і оздоблювали обійстя, ворота, тин, хлів, одвірки, стріху хати і оселю

На Зелені Свята цвіте жито й за народним віруванням прокидаються померлі, виходять з води русалки. Русалії. Русалчин Великдень. Невська неділя. Їх відзначають в

залежності від дати святкування Трійці. Може бути у перший четвер після Трійці, або у четвер перед Трійцею. Цей четвер називають – сухий.

Русальник – старовинне дохристиянське свято мерців. (мавка, нявка вона ж русалка, від «навъ» - мрець).

У народі жило безліч легенд і повір'їв про реальне існування русалок та мавок. У цей день не пускали дітей і молодь у ліс, луки, в поле, купатися в річці. Настає найнебезпечніший для людей час русальних ігор. Вони полюють на парубків та дівчат, залоскочують їх на смерть або заманюють їх у підводне царство; щоб не потрапити в руки русалок, треба носити з собою полин або любисток, що відганяють злу силу. Тому люди в цей тиждень намагались не купатись.

Влітку деякі водяні діви ішли в найближчі ліси, поля, гори і ставали на деякий час лісовими чи польовими мавками, а восени вертались до води і влаштовувались зимувати на дні водоймища.

В ці дні молоді люди молили природу про багатий врожай спеціальними обрядами – «водіння куща», «завивання берези». під час цих обрядів молоду або маленьку дівчину прикрашали з ніг до голови квітами, зеленими гілками дерев та кущів, і водили по селу, співаючи обрядові пісні, так звані «русальні».

Ой гори, ой світи

Ой гори, ой світи місяченьку

Та побавимось ми помаленьку

Ой гори ой світи білолиций

Ми русалоньки всі тут сестриці

****

Ми чужими були на тім світі

Не судилося нам там пожити

Тільки муки самі ми там знали

І в Дніпровій воді їх сховали

****

Як розстались навік уже з ними

То зустрілися тут не чужими

Всі ми ріднії тут всі сестриці

Ой гори, ой світи білолиций

У давнину це було вельми поетичне дійство. За народними віруваннями в цей день русалки виходили з води і дивилися чи шанують їх люди. Якщо

хтось працював, то вони могли наслати шкоду на поле. Цього самого дня на межах своїх левад господарі залишали окрайці хліба, господині розкладали на підвіконня гарячі паляниці, щоб їхнім духом русалки були ситі, а також розвішували на дереві полотно русалкам на сорочки. Про це у русальних піснях співалося:

Сиділа русалка на білій березі

Просила русалка дівочок сорочки:

- *Дівочки сестрички*
Дайте мені сорочки
Хоч не біленької
Аби тоненької

На Київщині в Русальний четвер, як тільки сходило сонце, дівчата йшли на жита. Вони брали з собою хліб, спечений із житнього борошна на свяченій воді. У полі дівчата ділили хліб порівну. Потім кожна дівчина йшла на ниву свого батька. Там на межі й клала той хліб для мавок – «щоб жито родило». На своєму великодньому святі русалки люблять гойдатися на деревах, а тому в деяких селах спеціально зв'язували дві берези аби забавити русалок, щоб вони не чіпали людей.

На особливу увагу заслуговує містерія давнього Купальського свята(7 липня), котре символізувало літній поворот сонця. Воно мало буйні і яскраві форми: очищення вогнем і водою, містерійні персонажі – Купало і Марена, яких топлять у воді, або спляють на вогнищі під супровід ритуальних пісень, обходів полів і, нарешті убезпечення од відьом які в цю пору виявляють найбільшу активність.

В цей час особливо цілющими стають рослини. В переддень Купала –

на Горпину, до сходу сонця цілими родинами йшли в ліс, щоб заготувати лікарські трави. Цей процес супроводжувався магічними діями: жінки повністю роздягалися і, поклавши долі краєць хліба і дрібку солі ставали на коліна і читали молитву до сонця.

Стебла й коріння брали не голіруч, а через ганчірку. Як підбивалося сонце і спадала роса, повертались до дому і в одній з осель влаштовували купелю: наливали повну бочку гарячої води, клали цілюще зілля і по черзі милися. Вважалося, що в ніч перед Купалом всі рослини набували особливих чарівних властивостей. Тому сміливці йшли в глухі праліси, щоб відшукати «нечуй – траву». І зірвати квітку з куца папороті. За повір'ям, кому щастило це зробити, то йому відкривалися всі скарби.

Одне з найвідоміших розваг у Купальську ніч – стрибки через багаття. Вони несли не тільки розважальний характер. Неодружені юнаки та дівчата «очищалися вогнем»,

стрибаючи через нього три рази і той юнак, хто стрибнув вище інших, забезпечував тим самим для своєї родини найбагатший урожай цього року. Але якщо хлопець вступив в багаття ногою, зачепив дрова – біди не минути.

Після того, як закінчувались ігри та народні гуляння, сміливці ішли шукати чарівну квітку папороті, але дістати її було дуже важко, вона знаходилась під захистом нечистої сили. Тому, хто вирішив ризикнути і знайти її, потрібно дотримуватись строгих правил і у підготовці та пошуку квітки. Найперше треба взяти скатертину, на якій святили паску, свячену воду і крейду. Потім знайти місце в лісі, де росте папороть, глуху місцину куди, не доходить голос півня. Накреслити навколо себе замкнене коло, побризкати свяченою водою розстелити скатертину і чекати півночі.

Не можна оглядатись ні на шум, ні на голос, а коли папороть зацвіте, треба її зірвати, розрізати мізинець на лівій руці і прикласти до рани цвіт, потім зав'язати рану, щоб квітка вросла в тіло. Після цього можна стати знахарем, розуміти мову тварин, знаходити і діставати скарби, навіть закляті, які в ніч на Івана Купала виходять із глибини землі на поверхню.

Якщо ми розглянемо уявлення слов'ян, то Літо – то найсприятливіша пора року, коли будь-яку справу можна і завершувати, і продовжувати, і навіть розпочинати.

За уявою наших пращурів, то образ Літа – молода, щедра, багата дівчина

– красуня у вбранні та прикрасах якої все доречне: і квіти, і трави, і плоди, і стиглі ягоди, і налиті теплом колоски.

12 липня - Петра і Павла. Починались жнива. З першого ячневого борошна нового врожаю пекли обрядовий хліб і несли його до церкви на посвяту. Раз у рік Петра. На Петра і душа тепла. Від Петра красне літо. На Петра колос, а на Іллю - жнива. Як на Петра спека, то на Різдво - мороз.

Серпню належить особлива роль в році, бо протягом

року хлібороб працював на останній місяць літа. Хлібороб працював зранку і до пізнього вечора, а перепочинком були свята, якими і регулювали працю з відпочинком. Назва місяця походить від знаряддя, яким жали зернові.

Апогей врожайного року – «обжинок». «Обжинки» - свято завершення збору врожаю. В минулому в ці дні наші пращури приносили безліч жертв богам і польовим духам, сьогодні такою жертвою вважається - «Спасова борода»(інші назви – «перепілка», «борода Волоса»).

В дохристиянські часи Спас був покровителем врожаю.

Останні нестигли колоски зв'язують у пучок і залишають на полі.

Землю навколо «бороди» очищають від бур'янів, а під стогом закопують кілька зерен. Коли сніп пов'язаний, жінці кидають через спину серпи і співають пісні на честь «бороди»:

Борода сріблом – златом

Обвита

Червоним шовком обшита

Крім того з частини стиглих колосків українці вили вінки, зберігаючи їх до весни. Такий вінок прикрашали квітами та стрічками, а його зернами починали посівні роботи навесні наступного року.

Перші або останні зжаті снопи служили для обряду. З кращих колосків, які зберігалися в недоступному для гризунів місці, в грудні будуть звіти Дідухи, а українці кажуть: « Дідух до хати – біда із хати».

Останньому снопу на жнивах приділяли значної уваги. Його

прикрашали перевеслом з польових квітів та стрічками, проносили по селі, ховали в комору і аж на Різдво вносили в хату на покуть. За народними прикметами, та жниця, яка в'язала останній сніп, народить дитину протягом року.

Свято врожаю – одне з

найбільших хліборобських свят.

В християнській традиції завершувалось календарне літо трьома Спасами:

- Перший Спас. Це свято збігається в часі ще й із другим вирізанням стільників із вуликів. Перший мед несли в церкву святити (медовий Спас).

(його ще називають Маковієм, тому, що в цей день вшановують пам'ять про братів Макавеїв: Авіма, Антоніна, Гурія, Єлеазара, Євсевона, Аліма й Маркелла, матері їх Соломонії та їх учителя Єлеазара, які в 166 році до н. е. прийняли мученицьку смерть,), який припадає на 14 серпня.

Люди виготовляли «маковіську квітку» з городніх і частково лісових квітів, святити в церкві, потім приходили до дому і підвішували до сволака або ж до божниці. Вона висіла там протягом року.

Оскільки починався піст, то готували й пісне, обрядове печиво - «шулики».

«Шулики» - це прісні печені коржі, розділені на багато кусків і залиті маковою підливою. Макову підливу готували обов'язково із священого маку.

- Другий Спас(або Великий Спас, Яблучний Спас), святкують 19 серпня. Це свято має іншу назву – Преображення Господнє. Щоб підтримати віру в учениках своїх, коли вони побачать як він страждає, Ісус Христос показав їм свою Божественну славу. Цей день вважається одним з великих свят. Своім Преображенням Спаситель показав нам, якими стануть люди в майбутньому житті, в Царстві Небесному, як преобразиться тоді весь наш земний світ.

На свято Преображення, після літургії приносяться у храм і освячуються для споживання виноград і взагалі плоди дерев – яблука, груші, сливи тощо. Саме тому в народі називають це свято – Яблучний Спас.

- Третій Спас – Горіховий , припадає на 29 серпня.

Напередодні цього свята, 28 серпня весь християнський світ відзначає одне з найбільших свят – Успіння Божої Матері, Пресвятої Владичиці Богородиці. До цього свята готуються двотижневим постом. В народі це свято називають – Перша Пречиста.

Свято називається Успінням («засинання»), тому що Божа Мати не померла, а тихо заснула, а головне, через коротке перебування Її тіла у гробі, бо через три дні Господь воскресив Її, і возніс на небо. На третій спас в церкві освячують горіхи (тому і називають його горіховим або хлібним). Церковна версія походження свята така. В місті Едессі (Месопотамія) жив цар Авгар, який захворів на проказу. Почувши про чудесні зцілення, що їх творив Ісус Христос, Авгар послав до нього гінця з проханням приїхати в Едессу й вилікувати його. Христос відповів гінцеві, що після завершення своєї справи на землі він пришле до царя одного із своїх учнів, який його вилікує. Під час цієї розмови Ісус обмив своє обличчя і витерся рушником, на якому відбився його лик. Гінець доставив відповідь Ісуса Христа і чудесний рушник Авгарові. Й коли той витирався цим рушником, діставав велике полегшення.

Після вознесіння Ісуса Христа на небо один із сімдесяти його апостолів — Фадей прийшов в Едессу й вилікував царя.

Після такого дива жителі Едесси разом зі своїм царем прийняли християнство, а убрус (ікону на полотні) встановили у стіні над головними воротами міста, для всезагального поклоніння (від цієї події й пішов звичай вішати ікони над воротами фортець). Звідси, до речі, назва Спаської вежі Кремля. В Едессі ікона ця довго зберігалася як місцева святиня, поки мусульмани — сарацини не пограбували Едессу й вивезли убрус.

944 року візантійські імператори викупили ікону в мусульман. Вона була доставлена в Константинополь і 29 серпня урочисто посіла почесне місце в храмі. На честь цих подій і встановлене свято третього Спаса.

З цього приводу казали: «Прийшов третій Спас – треба брати рукавиці про запас».

Всі літні свята і пов'язані з ними обряди сфокусовані на пошану природних явищ і їх покровителям, котрі допомагали хліборобові у його нелегкій праці. У переважній більшості з цих обрядів збереглися сакральні молитви давньої аграрної культури наших пращурів. Хоч у пізніші часи відбулися суттєві нашарування християнського змісту. В побутовому відзначенні свят цього періоду все ж переважали міфологічні форми, що зближували сільську людину з природою і її законами.

Осінні народні свята

Якщо Весна – старша сестра Літа і захищає його від підступних ударів умираючої Зими, то Осінь – його молодша сестра, котра приймає на себе колючі крижані уколи зміцнілої і озлобленої Баби-Зими, що наближається. То Весна захищає багатства Літа від пізніх морозів-холодів, а Осінь – від ранніх.

Осінь чарівна не лише своїми щедрими дарами – саме осінньою пори кожна нива, кожен сад віддають людям все, що в них залишилося (а останній дар – то дар найщедріший!), а й своїми яскравими барвами, голубою

далечінню небес, передзимовим гамором та метушнею пташини. Її донька Мокрина завершує літні дні густими дощами – це і сумний плач залітнім теплом і сонячними днями, і животворний дар землі для осінніх посівів озимих хлібів.

Після перших холодних днів осінь приходить розкішна, жовта і тепла. Вересневий час - сім погод у вас. Так говорить народ про перший місяць осені. У вересні покоротшали дні, прирівнюючись до ночі. 22 вересня - день осіннього рівнодення. Погустішали тумани, заблищало павутиння. Опівдні політньому тепло, навіть іноді гаряче. Давня назва вересня - "руєн" пов'язана з жовтим кольором осені, "ревун" - з дощами та недугодою, "рюїн" - з гоном, ревом оленів, "хмурень" - із зменшенням сонячного місяця осені безпосередньо зв'язана з буйним цвітінням вересу. У білорусів - "вересень", поляків - "вжесень", "місяць вересу" (з литовської), в латиській - "місяць цвітіння вересу".

Восени наші пращури вшановували пам'ять предків та заручались прихильністю потойбічного світу.

Перший день вересня на слов'янських землях було прийнято вшановувати одне з втілень бога Семаргла – земний, домашній вогонь. Люди бачили в

ньому силу схоже небесного вогню, яка могла прогнати нечисть, обдарувати їжею, так і покарати винних пожежами. Слов'яни представляли вогненного бога у вигляді крилатого пса і вовка або вірили, що у своє свято він спускається на землю прийняти від людей поклоніння і жертви.

Земний вогонь виконував безліч функцій в господарстві наших предків. Він працював у кузні, забезпечуючи мирних селян різноманітним інструментом, а воїнів – зброєю. Він очищав всі старі речі від накопиченої негативної енергії. Сtribнувши через багаття люди і проведені поруч з ним домашні тварини позбавлялися з його допомогою від псування, пристриту або звичайних хвороб. Вогонь з димом похоронного багаття переносив душі покійних в Ірій, а полум'я на їхніх жертівниках відправляло богам на небеса людські жертви та прохання про допомогу.

В день свята волхви розпалювали новий земний вогонь від іскри небесного, який, за переказами, приносив на землю на своїх крилах Семаргл. Щоб задобрити полум'я, його належало «нагодувати» і «напоїти» жертвними підношеннями. Після проведення обряду на лузі біля села накривався загальний стіл, на який кожна сім'я приносила різні страви. Після трапези жінки і діти несли частинку нового вогню по хатах, а чоловіки традиційно залишалися на раду, де вирішувалися нагальні проблеми громади. У будинках між тим тривала обрядова частина свята. Господині мітлою з гілок полину виганяли на вулицю обридлих за літо комарів, примовляючи: «Кыш, мухи, до Селухе, а блохи до Явдосі». Мітлу потім виставляли за поріг, щоб мухи і блохи не могли повернутися назад.

Свято Рожаниці – початок бабиного літа. 8 вересня до слов'ян приходило свято рожаниць, а разом з ним початок бабиного літа – теплі сонячні дні, що нагадують про минуле літо і присвячені жіночій силі. Вважалося, що богині Рожаниці не тільки заснували рід небесний, але і від них же пішов рід земних праматерей. В патріархальному суспільстві слов'янським жінкам відводилося своє почесне місце: нашим предкам не приходило в голову стверджувати, що вони – істоти другого гатунку. Чоловік був головним у вирішенні проблем громади і на війні, його мати або дружина – в сім'ї та домашньому господарстві. Навіть ритуальні та магічні практики часто мали «чоловічу» чи «жіночу» спрямованість, і кожна була по-своєму незамінна.

На світанку в день рожаниць всі жінки громади відправлялися на капище, до ідолам богинь, яких зображали матір'ю і дочкою або лосихами.

Цікаво, що в залежності від віку слов'янки обирали різні святкові вбрання. Дівчатам покладалися білі сукні, вони розпускали коси і прикрашали волосся вінками. Жінки в дітородному віці одягалися яскраво, доповнювали головні убори і одяг прикрасами – намистом, підвісками, вишитими

поясками. А літні, щоб підкреслити свою близькість до переходу в потойбічний світ, одягали одяг темних тонів, без вишивки та прикрас. І дари, принесені богиням, були різними: дівчата несли вінки і букети польових квітів, заміжні слов'янки – напої, фрукти і овочі, а баби різноманітну випічку – хліб і пироги.

Розпалювати в цей день жертвний вогонь довіряли не жерцєві, а найстаршій в селі жінці – большухі. Одночасно належало співати обрядові пісні, присвячені Рожаницям і слов'янським праматерям. У полум'я розпаленого вогню вирушав один спеціально випечений жертвний коровай, а інший такий же большуха ділила на скибки і роздавала всім учасникам ритуалу. Особлива роль у святі відводилася вагітним: вважалося, що в цей день

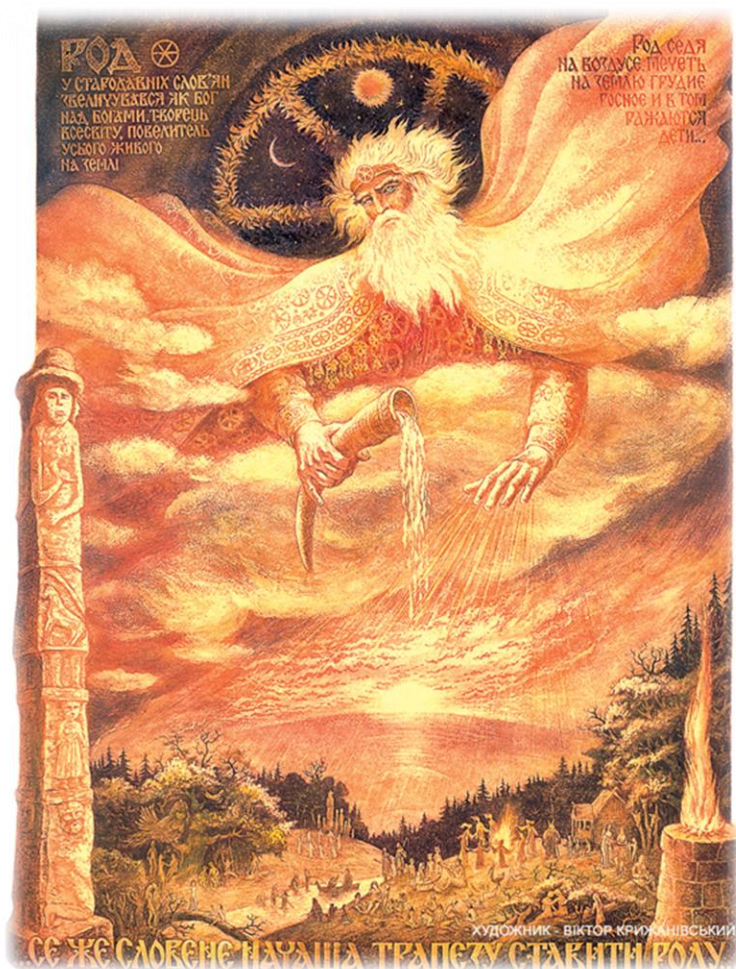

і далі, весь період бабиного літа, вони можуть зцілювати жіночі хвороби і безпліддя, творити маленькі побутові чудеса і передбачати майбутнє.

Після обрядів на капище жінки громади приступали до забавного обряду, що говорить про те, наскільки все минуле літо їм докучала різноманітна мошкара, – «похорону мухи». Спійманого комаха з піснями укладали в «труну» з морквини, довгою процесією відносили за околицю і урочисто ховали в могилу. А доки їх родички виконували всі необхідні ритуали, чоловіки займалися домашніми справами. Вони брали все

господарство у свої руки, щоб виявити повагу жіночим божествам і матерям, дружинам і сестрам.

Культ Роду розвинувся, вірогідно, за часів патріархату (епоха Бронзи), в той час, як Рожаниці, що виникли в матріархаті, вже втілилися в образи Лади та її доньки Лелі. Отже, логічно припустити, що Рожаниці – Богині плодючості – виникли у наших Предків раніше чоловічого божества Роду.

14 вересня природа оберталася до зими, і

слов'яни святкували Зрушення – день, коли земля «зрушувалася» від спекотної літньої пори до холодів. В цей час птахи відлітали у теплі краї, а наші предки вірили, що деякі з них летять прямо в Ірїй і можуть передати звісточку предкам. Першою летіла зозуля, оскільки, згідно з повір'ям, саме вона берегла ключі від небесних воріт. В день свята прийнято було звертатися до предків, шанувати їх, запитувати у них ради. Матері, рано втратили своїх дітей, вірили, що птахи віднесуть пішли привіт і материнську любов. А хто

хотів продовжити рід, просили лелек, щоб ті з весни принесли їм на крилах дитячу душу, яка втілиться в новонародженому немовляті.

Починаючи зі Зсуву всі змії повзли до лісу і там вкладалися в глибокі нори в сплячку. Тому на цей час заборонялися будь-які походи в ліс, щоб не зустрітися з гадами, а господині міцно замикали двері всіх домашніх будівель, щоб змія не заповзла в будинок або стодолу і не влаштувалася там спати до весни. Одночасно зі зміями розбрідалися по барлогам і ведмеді, а вони погрожували зайшовшому в ліс грибникові куди більшою бідою, ніж змії. Крім того, в цей же день влаштовував огляд свого господарства лісовик, і заважати йому вважалося неприпустимим.

На Зрушення, згідно з повір'ями, можна було починати ніякі нові справи – їх чекала невдача. Можна було лише продовжувати або завершувати розпочате раніше. До дня урочистості в кожній родині закінчували заготовки з яблук і горіхів, і все заготовлене приховував у льоху на зиму. Погода ставала все холодніше, недарма до наших днів збереглося прислів'я: «Свиту на Сдвиженє скидай, а кожух одягай».

В кінці місяця, 25 вересня, слов'яни вшановували відразу двох божеств. Одним з них було осіннє втілення сонця – Світовид. Його зображували у вигляді чотириликого чоловіка, різні лики якого дивилися в минуле і майбутнє, на небеса і землю. Цей суворий бог стежив, щоб у всіх світах дотримувалися закони і не порушувався порядок загального буття. Якщо ж десь порушувалася гармонія світу, він приходив на допомогу скривдженим і суворо карав неслухняних волі небес.

Світовид вважався одним з покровителів воїнів, причому він допомагав їм не тільки в бою, але і в мирний час. За легендою, він приїжджав на землю на білому коні разом з світанком і невтомно бився з ворогами дня. Тому в капище біля ідола Світовиди постійно тримали кращого білого скакуна, а поруч з ним – сідло і упряж. Тільки волхви мали право доглядати за конем, годувати його і виводити на прогулянку, щоб не застоювався і завжди був готовий послужити своєму небесному вершнику. Птахом, присвяченій Світовиду, вважався півень, і в день свята на капище його приносили в жертву богу осіннього сонця.

Іншим божеством, якому віддавали почесні в цей день, був Овсень – розподільник матеріальних благ і організатор єдності слов'янських родів. Овсеня шанували як своєрідний міст з літа в літо, його вшанування

пов'язували із закінченням сільськогосподарських робіт, початком обцинних свят і сезону весіль. Зображували бога у вигляді багато одягненого вершника, в правій руці несе багаті плоди врожаю, а в лівій – суху траву і гілки.

Працьовитих і чесних Овсеньщедро обдаровував багатством, а нечистих на руку і лінивців карав бідністю і неприємностями. На Овсеня неодмінно влаштовувалося багате застілля, головною окрасою якого був величезний, спеціально випечений калач. Він символізував багатство слов'янської громади і одночасно – несе людям урожай сильний і мудрий осіннє сонце. Згідно з прикметами, після Овсеня ясних днів ставало все менше, починалися затяжні дощі, і осінь остаточно вступала у свої права.

В християнській традиції осінні свята починаються з 14 вересня.

14 вересня – Семена. Симеона Стовпника. Початок справжньої осені. Увечері запалювали посвіт. До Семена старались посіяти озимі. З цього дня починається старе бабине літо, яке триває до 21 вересня, до другої Пречистої. Дівчата чекали старостів. З цього дня започатковувались вечорниці і

посиденьки, виконували роботу в хатах при вогні. На Семена ясно - осінь буде погожою і теплою. Збирають дині, кавуни, картоплю. Віками зберігся звичай садити верхи на коня хлопчиків. На Семена "дитя постригай, на

коня саджай і на лови в поле виїжджай".

21 вересня – Різдво Богородиці. Друга Пречиста. Сватання. Заручини. "Прийшла Пречиста - принесла старостів нечиста". Прийшла перша Пречиста - одягла природа намисто, прийшла друга Пречиста - взяла комара нечиста, а прийшла третя Пречиста - стала діброва безлиста. Прийшла Пречиста - на дереві чисто, а прийде Покрова - на дереві голо.

27 вересня – Воздвиження, це свято святкують в пам'ять знайдення Чесного і Животворчого Древа Хреста Господнього рівноапостольною царицею Єленою (326 р)

Тут ми знову бачимо поєднання язичницького свята Здвиження з християнським Воздвиженням.. Всі прикмети цього дня так чи інакше пов'язані із словом "двигатись". На Здвиження земля движеться до зими. Селяни звали, що цього дня всі змії, вужі повзуть до своїх норок. Тому в цей день не ходили а ліс. Свитку на Здвиження скидай, а кожух одівай.

Жовтень – Назва відома за часів Київської Русі. Побутували й релігійні назви: "грязень", "зализник", "весільник", "жовтень па весілля багатий". Після закінчення основної аграрної діяльності селянин дозволяє собі розслабитися і перепочити. Масові вечорниці, весілля, храмові свята. "У жовтні на день - сім погод: сіє, віє, крутить, мутить, реве, зверху ллє, а знизу мете".

14 жовтня – Покрова. Масово розпочинались весілля і вечорниці. Яка погода на Покрову, такою буде зима. По Покрові - то і по теплові. Прийшла Покрова - натопи хату без дрова. Покрова покриває траву листям, землю снігом, воду льодом, а дівчат - шлюбним вінцем. Прийшла Покрова - заревла дівка, як корова. Покрівонько, Покрівонько, покрій мені голівоньку хусткою, щоб не залишитися дівкою.

В християнській традиції це свято має свою історію. Свято відзначається на честь події, що відбулася цього дня у Візантії в X столітті. Як повідомляють християнські автори, імперія в цей час вела війну із сарацинами.

Константинополю загрозувала небезпека. І здавалося, становище його захисників уже безнадійне, якби не сталося чудо. Вранці 1/14 жовтня 910 року святий подвижник Андрій Юродивий, що молився всю ніч у Влахернському храмі, побачив у небі над містом Матір Божу із сонмом святих. Богородиця

опустила додолу омофор (покривало у вигляді широкого шарфа, котрий звичайно жінки носили навколо шиї) й накрила ним християн. Підбадьорені небесною підтримкою, греки-християни перемогли сарацинів.

В Україні свято Покрови мало велику популярність. Із ним пов'язано чимало народних повір'їв, прикмет, приказок, прислів'їв. У цей час не залишалося жодного птаха, який прилітав із півдня. Закінчуються оранка, сівба, господарі ховають на зиму

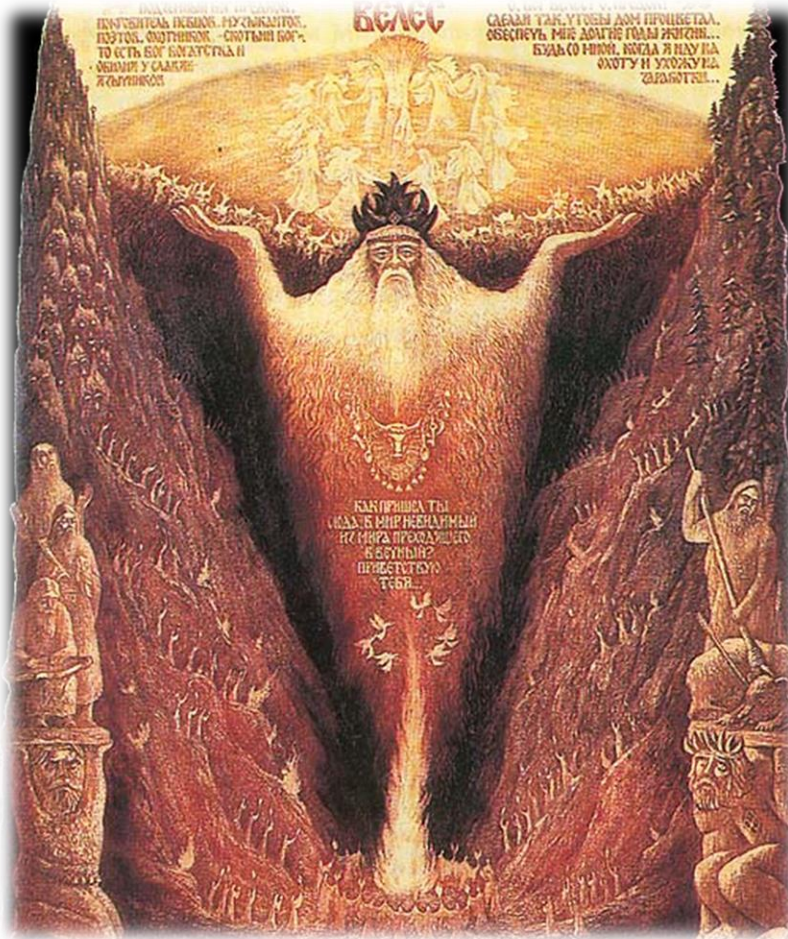
плуги, борони. З'являється можливість трохи перепочити від безперервної виснажливої праці. У зв'язку із цим в народі говорили: «Як прийшла косовиця, то й жінка кородиться», «як прийшли жнива, жінка як нежива», «а як прийшла Покрова, то й жінка здорова».

За станом погоди в цей день намагались передбачити характер наступної зими: «Якщо на Покрову вітер з півночі, то зима буде дуже холодна, і з хуртовинами, якщо з півдня, — то тепла». Говорили також, що «Покрова покриває або листом, або снігом». Хто не встигав засіяти озимину до свята, про такого говорили: «Хто сіє на Покрові, той не має що дати корові». Звертаючись із проханням, промовляли: «Покрово-Покрівонько, постели скатерку біленьку, не дай довго вороні крякати і ногам по болоті ляпати!»

Як покровительку і заступницю православного воїнства, Матір Божу Покрову шанували козаки, закладаючи церкви саме на честь цього свята.

В Україні поширений апокриф про допомогу Богородиці будівничим Печерської лаври. Нібито 39 днів підряд клали стіни лаври монахи, а вони щоразу входили в землю. На сороковий день прокинувся старець печерський Феодосій і сказав братії; «Ходімо подивимось, якщо й сьогодні немає стін на землі, то покинемо будувати — значить, Богу це не угодно». Вийшли вони на двір і побачили: стіни на місці! А на небі — Богородиця, яка каже їм: «Це я молила Бога, щоб стіни в землю входили, — щоб легше вам було будувати. Зводьте дах, Вробіть дзвіницю, а тоді і стіни із землі вийдуть». Так і сталося.

Листопад замикає ворота осені. Природа налаштовується на зимовий спочинок. За Київської Русі цей місяць називали груднем, а сучасний грудень - студнем. Та за основу сучасного календаря було взято західноукраїнський поділ часу. Є регіональні назви місяця «напівзимник», "ворота зими", "грудкотрус", "падолист". Листопад - вересню онук, жовтню - син, а зимі -

рідний брат. Зпочатку листопада для селянина наставала пора відносного перепочинку.

В давнину наші пращури в цьому місяці вшановували бога Велеса.

Виявляється, новомодне західне свято не таке вже нове для слов'янського світу!

У слов'ян ніч з 31 жовтня на 1 листопада називається Велесовою ніччю, коли Білобог остаточно передає Коло Року Чернобогу, а Ворота Наві до перших

півнів (або до самого світанку) широко розкриті до Яві. Наступний день (1 листопада) іноді називають Маріїним днем.

Велесова ніч – це ніч великої сили, коли тоншають кордони між світами, коли духи наших предків і тих, що будуть жити після нас, постають невід'ємним цілим, разом з вмираючим і оновленим світом, зі стихіями і їх міццю. Перш за все, це сімейне свято. Вважалося, що в Велесову ніч духи предків повертаються до своїх нащадків, щоб піднести їм уроки і благословити весь рід. Перед настанням темряви розводили Вогонь, стрибки через який, а також ходіння босими ногами по розпеченому вугіллю було обрядом очищення і звільнення від злих сил. Саме тому святкування Велесової ночі для слов'ян мало особливе значення. Разом з розумінням цих

явищ приходить несподівано нове сприйняття народних свят, звичаїв, а також протиборчого єднання стихій.

У слов'ян цей день носив свої імена. Так в Білорусі – Дзяди – язичницький обряд поминання покійних. Обряд «Дзяди» є джерелом чистих

думок і почуттів. Йому завжди надавалося особливе важливе значення. Саме цей обряд може врятувати від забування свого коріння, що тягне до бездуховності і втрати моральності.

Згідно з народними віруваннями, в цю ніч душі предків в останній раз в році провідують своїх нащадків, що живуть у Яві, після чого відлітають у Світлий Ирїй до майбутньої весни.

Велесова ніч – магічна ніч випробування і посвячення. У цю ніч найлегше спуститися в підземелля своєї підсвідомості і здобути Силу, якщо зможеш подолати свій страх. Це час для очищення, осмислення, розуміння і, можливо, переходу на новий щабель. Вночі в цей час на вулицю виставлялася тарілка з частуванням для душ померлих. На підвіконня ставилася свічка, вона вказувала (як маяк) шлях душам, які готові прийти до нащадків і допомогти. На вівтар свята клалися яблука, гарбузи, кабачки, осінні квіти. Згадували близьких, друзів, родичів, що вже пішли, але без жалю.

Поминання предків свято шанувались у слов'ян. Перед святкуванням прибиралися в будинку, милися в лазні, де залишали відро чистої води і новий віник для душ предків. Накривали святковий стіл, де господар будинку перед

трапезою виголошував спеціальне слово («Діди приходите, з нами пийте, їжте ...»), і запрошував всіх предків на вечерю. У будинку відкривалися всі двері, щоб предки могли заходити і сідати за стіл. Перед тим як приступити до наступної страви, частина її відкладалася на спеціальну

тарілку для предків.

Урочиста поминальна вечеря тривала досить довго, всі згадували найкраще в своїх померлих родичах, ті вчинки, якими може пишатися не одне покоління цього роду. Під час святкової вечері дозволялося говорити тільки про предків – їх життя, окремі випадки і риси характеру, згадувалися їх слова й настанови, мудрі поради і добрі справи. Починалася ця розмова з розповіді про самого найстарішого і найбільш відомого предка, а закінчувалася – спогадом про померлих зовсім недавно. По завершенні святкування, господар проводжав Дідів зі словами: «Прощайте Діди, йдіть, з собою (біду, хворобу, тощо) заберіть, нас довго чекайте ...».

Осінній цикл свят замикає річне календарно-обрядове коло. Він не становить цілісної системи, а ввібрав окремі звичаї та обряди, характер яких визначався станом засинання природи та приготуваннями до зими і зимових свят. В сучасній інтерпретації рамки осіннього циклу охоплюють період від перших серпневих днів (день пророка Іллі) до дня святого Пилипа (27 листопада), після якого настає зимовий піст — Пилипівка, що триває аж до Різдва.

Головними моментами осіннього циклу були звичаї, приурочені до завершення збору врожаю чи повернення худоби з літніх пасовищ. У них, як і в попередніх циклах, відображена головна селянська турбота - забезпечення родючості полів, плодючості худоби, продовження людського роду. Це - основна ідея осіннього обрядового циклу.

Більшість обрядів осіннього циклу в тому вигляді, в якому вони збереглися, пов'язані не із конкретною датою чи святковим днем, а із

виконанням певного виду землеробських робіт в окремого господаря - початок збору врожаю, час завершення жнив та період косовиці. Кожен із них мав свої звичаї, які супроводжували процес праці. Обряди осіннього циклу також були спрямовані на родинне життя: з Покрови починалися весілля, а на Введення, Катерини та Андрія ворожили на обранців. Обрядові дії переважно переносилися у приміщення, набуваючи форми вечорниць.

В осінньому циклі знову повторюються всі мотиви, властиві для інших циклів - так формувалося безперервне циклічне обрядове коло святкових дат із різними атрибутами і символами, але одними і тими ж мотивами.

Чергування пір року – незмінне явище природи. Народна традиція святкування в Україні тісно пов'язана з циклом важливих господарських справ. Основою життя староукраїнського суспільства були польові роботи. Цілі покоління досвідчених і не дуже землеробів нагромадили унікальні знання про властивості природи, що відображені в численних магічних діях, народних прикметах, обрядах і способах святкування. Господарська діяльність мала календарну періодичність, можна навіть сказати, що людина відчувала ритми життя рослин і тварин.

Відбулося накладання церковних традицій та народних, їх досить – таки органічне та своєрідне злиття. Релігійний календар свят протягом століть співіснував із народним календарем, а тому й відбулося своєрідне злиття двох дуже різних систем. Можна навіть сказати, що християнські свята пристосувалися до більш давніх, а тому й більш міцних язичницьких свят.

Із плином часу нащадки забувають традиції своїх пращурів. Але ж існує давня легенда (і її варіанти є у більшості народів світу), згідно з якою суспільство буде покарано Богом, якщо забуде свою історію та звичаї предків. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства починають якоюсь мірою відроджуватися деякі народні святкові звичаї.

З власного досвіду

Свято Івана купала.

До сьогоднішнього часу символічним моментом в цьому святі є плетіння вінків з польових квітів та пускання їх на воду.

Свято «Масляної».

Веселі ігри та конкурси, навіть мороз і холод не заважають їх проводити.

Хоровод
Масляної

Осінь прийшла – дари
принесла. Виставка
народних умільців та
стіл господарського
достатку.

Дідух – головний символ дохристиянського Нового Року.

Новорічні привітання, віншування.

Свято Врожаю, Обжинки.

Традиційним моментом є освячення короваїв.

Святкують це свято в полі

Зажинки. Свято першого снопа, священик освячує поле і перший укіс.

Коляда від 6 класу

Ансамбль 4 класу
прийняв участь у
Різдвяних зустрічах.

Обрядове
дійство
«Коза»

Вечорниці

7 клас

Зустріч зими і

весни 2 клас

Фрагмент обряду «Обжинки»

Додаток №1

На імпровізовану сцену вибігають діти галасуючи, граючись.

Діти: Прохолодніше стає

Діло до вечора іде.

Діти: А у полі кипить робота,

Бо сьогодні вже субота.

Діти: Ой! Біжімо у поле.

Там казав дядько Микола

Буде свято нині там,

Бо уже кінець жнивам!

Разом: Побігли!

Виходять жниварки з піснею.

1. Вже сонечкоо коотиться

Нам додомуу хоочеться

А ми неейдеемоо о-о-о-ой

Приказа ждееемо

2. Ще чужого прикаажчика

До – до – муу й поораа ооо ой

До – до – муу й поора.

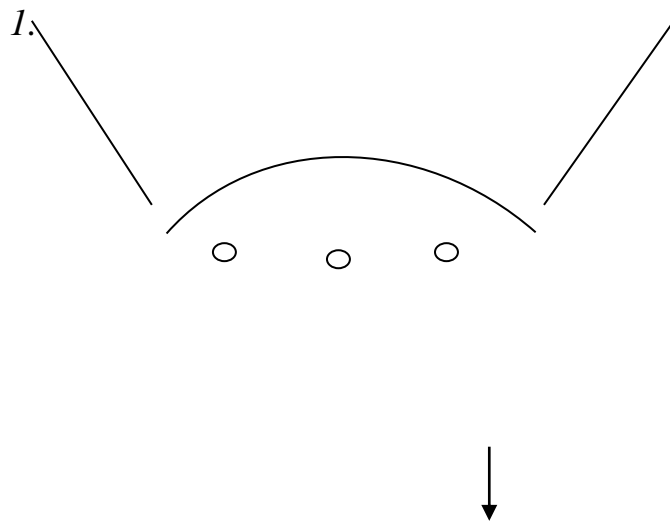
3. А в нашого прикаажчика

Ще й думкии нее маа ооо ой

Ще й думкии неее маа

4. Поки стане подуумає

Гладкий живіт почуухає

Ще й люльку заакуурее ой

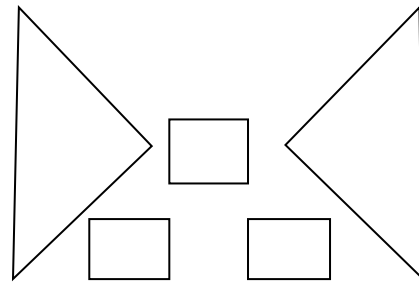
(та що з того)

Жниварка: Чого ви так пожурилися,

Може трохи потомилися?

Але ж не час сумувати

Треба бороду (снопа) в'язати !*(Всі підтримують)*

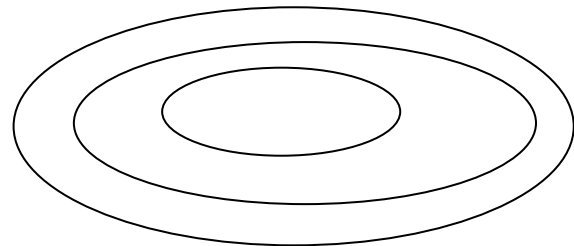

2. Жниварка: Сидить ворон на копі,

Дивується бороді.

Ой, чия то борода,

Сріблом, златом облита?

3. Жниварка: То Степана борода

Сріблом, златом облита,

Сріблом, златом облита.

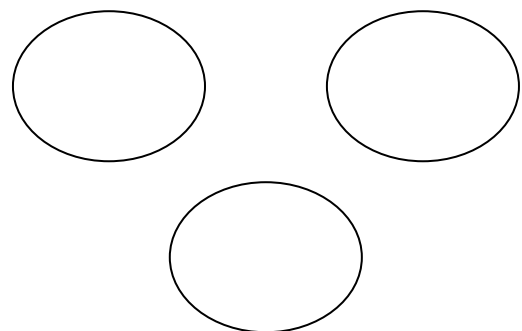
І облита і обжита.

4. Жниварка: Дякувати Богу, тай за допомогу.

Дякуємо ниві, що зростила нам на диво,

Урожай багатий нині.

Буде хліб у нас в родині.

5. Уквітчують бороду

Головне коло →

Уквітчують бороду (снопа) кланяються жниваркам на 4 сторони. А жниварки співають пісню.

Вже женчики не рано, не рано

А вже жита чамало, чимало

Вже, женчики та й не гайтеся

Загонами та ставайтеся

А в нашого хазяїна сивий кооонь

Він бігає по полю, як сокол

Він бігає по полю, як сокооол

Тай збирає своє жито на свій двор

Вже, женчики до межі, до межі

Пиріжечки о дежі, о дежі

6. Вибігають діти

7.

8.

Діти: Боже вам допоможи,

Тай нажати до межі.

Жниварка: Ой, спасибі вже дожали,

Тай, бороду пов'язали.

Жниварка: Вже не гріх і відпочити,

В холодочку посидіти.

Діти: А ми вас позабавляєм

Нумо в зайчика пограєм.

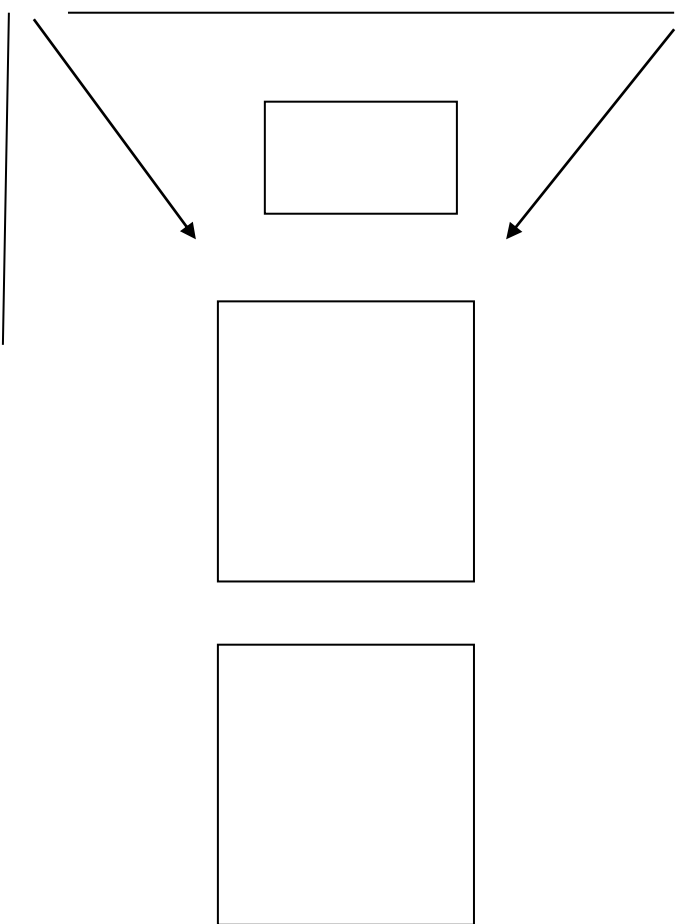
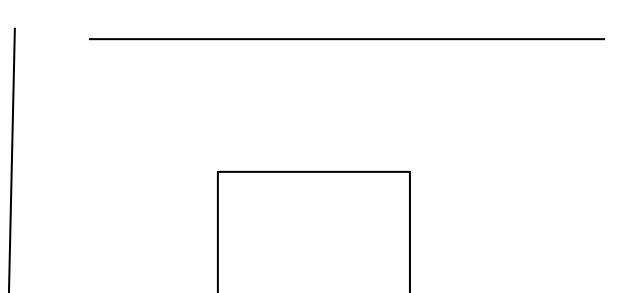
Жниварки ложать навхрест граблі, співають пісню «Ой на горі жито, сидить зайчик», діти танцюють швидкий хорівод з підскоками.

Жниварка: Наше жито вже вкільцях,

Нумо дівчата до вінця.

Адже пшениці на ниві кінець,

Будем плести «Княгині» вінець.

Вбирають «Княгиню», одягають на голову сплетений вінок. Водять панночку кланяючись жниваркам на 4 сторони Співаючи «Ходи, ходи наша панночка»

IV Ходи, ходи наша панночко

Ходи, ходи наша панночко

Дамо тобі наше гіллячко

А за теє наше гіллячко

Потиряла дівувать

Ходи, ходи наша панночко

Ходи, ходи наша панночко

Дамо тобі роте зіллячко

А за теє роте зіллячко

Тай отримаєш весі.....

Жниварка: До господаря пора,

Вирушати нам пора.

Жниварка: Ставайте, дівчата, в рядочок,

Тай внесемо господарю з жита сніп та віночок.

V Ой одчини, пане ворота

Несем тобі віночок золота

Ой-о чи не пана віконце

Несем тобі віночок, як сонце. (Все 2 рази)

Жниварка: Щоб сніп цей приніс достаток до хати,

А вінок хай буде оберегом вашої родини.

Здоров'я, сили вам від землі

А усього іншого – від Господа нашого.

Княгиня: Дай вам, Боже,

Щасливо дочекати і на той рік

Сіяти, орати.

А ми здорові збирати.

Господиня: Дякую! Дай Боже і тобі здоров'я, щоб до весільного вінка доросла та нас на весілля запросила.

Співаючи вручають господарю бороду (снопа), «княгиня» віддає вінок господині. Господарі дякують громаді за роботу.

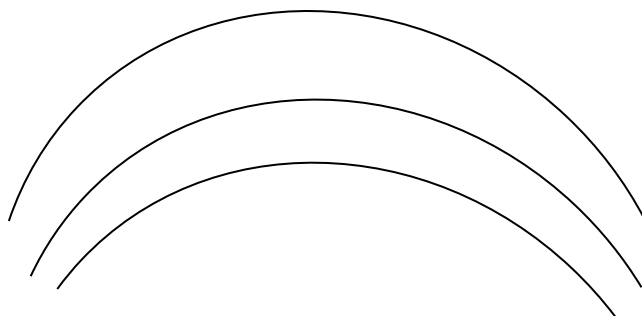
Жниварка: Повісимо житній вінок на стіні,

Щоб було нам 100 гривників на столі.

Жниварка: Віночок, колосочок

Женчикам на таночок.

Грає весела музика дівчата танцюють уривок танцю «Женчики», після танцю весело під музику виходять за сцену.

Звучить музика. Виходять дівчата.

Дівчата, вже сутеніє, чи ви не боїтеся?

А чого нам боятися?

Так настає ж Купальська ніч!

Купальська ніч – це чарівна ніч! У цю ніч ходить людське щастя по землі.

Але ж у цю ніч мають волю і всі темні та лихі сили лісу, поля, води, гір, скель та провалля.

Цілу ніч скрізь блукають відьми, вовкулаки, упирі, мерці та домовики, - метушаться в лісі, у воді й у полі. А разом з ними – Лісовий, Польовий, Водяний, Мавки, Русалки, Потерчата...

Ой, а й справді страшно!..

Мені ще бабуся розказували, що лише на Купала рослини граються, радіють, веселяться й навіть розмовляють між собою...

Відьми в цю ніч збираються на Лисій Горі, потім летять до місяця і ховають його.

І тоді можна побачити, як в найнепролазніших хащах серед старих могил горять скарби, закопані давним-давно...

Та годі Вам самих себе лякати! Дівчата!.. Ходімо краще збирати квіти та плести вінки, бо скоро вже й хлопці повернуться!

Ходімо!..

З'являються хлопці із старими речами та гіллям для вогнища. Складають на купу.

Хлопці, а чи не проминули ми , бува, якого двору? Чи в усіх старий мотлох забрали?

Та наче всіх обійшли.

А про Діда Панаса забули?

- До нього я заходив, кажу: «А чи немає, діду Панасе, у вас такого -сякого, давно застарілого, геть спорожнілого?» А він мені й відповідає: «У душі не тримаю, а на подвір'ї може щось і залишилося.»
Ось, бачите, все що знайшлося. (кладе мотлох на купу).

Гарне буде в нас вогнище! Чи не так, хлопці?

Кострище – нівроку, але щось не поспішають до нас наші дівчата.

Мабуть, не дуже їм кортить з нами через вогнище пострибати.

Чути пісню. З'являються дівчата у гарних вінках.

1-й хл.: А де ж ваша Марена?

2-й хл.: А може Купай лиця?

3-й хл.: Тоді вже Марена-Купайлиця?

4-й хл.: Вже час свято починати, а ви не квапитесь!

Дівч.: А у нас давно все гаразд.

І Мар'яночка, як та квіточка,

Не крива, квітуча.

Чекає не дочекається,

Коли її Купало покличе.

Звучить пісня «Ой на Івана та й на Купала» . Виносять деревце, прикрашене квітами. Коло деревця дівчата.

Хл.: А чого це ваша Марена, як курка варена?

Дівч.: Ви б краще сказали,
Де вашого Івана пси покусали,

Щось його зовсім не видно.

Хл.: Та це ж справжня Купай лиця   Кругом неї тільки танки водити та пісні співати.

(Хоровод)

Дівч.: Наше Купайло з верби, з верби,

А ти, Іване, прийди, прийди,

Але як не прийдеш доріжкою,

То прийдеш теліжкою.

Дівч.: Давай, Марічко, в коло йди,

Та гру свою заведи.

Дівчина виходить в середину кола і примовляє:

Понеділок – із вівторком,

Середа – із четвергом,

П'ятниця – із суботою,

А парубок – з дівчиною.

Всі розбираються по парам. Залишається 1 хлопець – «сторож».

Гра «Горілка».

«Сторож»: Гори, гори ясно,

Щоби не погасло.

Глянь на небо – дві ворони...

Раз, два, три – навперегони!

Пари розбігаються, не розриваючи рук, «сторож» наздоганяє. Той, кого він наздожене, віддає йому свою дівчину, а сам іде «сторожувати». Гра повторюється кілька разів.

На авансцені з'являється дівчина без пари (з вінком у руках):

Отака дівоча доля! Думала, якщо коси маю, як пшеничний лан, якщо личко маю, як те яблучко, якщо стан, як у тієї берізки, то й щастя саме прийде, постукає, покличе... А все навпаки – не на мене Петро поглядає, не мою ручку тримає. Не моє личко цілує. Доле моя. Доле! Що мені діяти? Може, купальська роса поверне моє кохання і Петро знову буде мій?..

Дівчата помічають Марічку, її гарний вінок:

1-ша дівч.: Марічко, чого сумуєш?

2-га дівч.: Ой, а який же в тебе вінок гарний! Тут і ромашка, і чебрець, і рутам'ята духмяна, гіркий полин, барвінок!..

Хл.: Дівчата, та годі вже вам! Час вже й багаття запалити!

Дівч.: А де ж ми візьмемо вогню для вогнища?

Хл.: Попросимо у Діда Панаса.

З'являється Дід Панас.

Дівч.: Дідусю, позичте нам вогню для вогнища.

Дід Панас: Несу жар до вогнища,
Щоб горіло довго ще.
Щоб поганців спалило,
Молодого тіла не в'ялило,
Крові не спивало,
Віку не вкорочало.

Дід викидає палаюче вугілля на вогнище і воно поволі розгорається.

Хл.: Палай красно, світи ясно

Всі: Вогню наш! (3 рази)

Дівч.: Гори, гори не згасай,

Від усього злого землю очищай!

(Звучить весела полька)

Хл.: Не багато нас і не мало,
Загорілося Купало,
Загорілося Купало,
Щоб козацтво пострибало!

Хл. : Дівка на Купала на вогонь скакала,
Як була нечиста, то чистою стала!

Дівчата: Цур йому, пек йому нечистому тому!
Пропалю сорочку – як піду додому?

(Всі стрибають через вогонь: дівчата опираються, пручаються, днак юнаки примушують їх стрибати, тримаючись при цьому за руки).

Вогнище швидко розгоряється – не буде хворі на людей.

Високий племінь – буде високий хліб!

Марічка залишається без пари, відходить в бік, розглядає свій віночок. Дід Панас підходить до неї.

Дід П.: Чого сумуєш, дівчино? Чи талану не маєш?

Марічка: Та воно, як в житті? Комусь все досхочу, а комусь – нічого. Можливо й краще, що Петро не знає, як я його кохаю, а я про це йому ніколи не скажу.

Дід П.: Кажуть люди, на Івана Купала нічка мала, але одне, найзаповітніше бажання обов'язково встигне здійснитися!

Марічка співає «Місяць на небі».

Збігаються хлопці і дівчата.

1-й хл.: Та що ви сумних пісень співаєте? Для смутку буде ще завтрашній день.

2-й: Співаймо веселих, співаймо гучних,

3-й: Хай лине під гаєм веселий наш сміх!

4-й: Е ні, почують чортяки, примчатся сюди, накоять нам бешкету – буде біди!

Дід П.: Нехай лиш посміються в цю ж мить тя присплю! Чортячих забав я не дуже люблю!

Раптом шум, гуркіт, котиться «палаюче» колесо і з ним вибігають нечисті сили – відьми, чорти, та інші. Нечиста сила тягне дівчат і хлопців в ліс, страхітливо гукає і регоче.

(Хореографічна композиція).

Дівч.: Ой, дідусю, що ж нам робити?

Хл.: Які ж слова нам треба говорити, щоб ту нечисть прогнати і багаття наше зберегти?

Дід П.: Повторюйте за мною:

Пробудися сила могутня,
Що досі в глибинах закута.
Пробудися і в пісні, і в слові,
Пробудися в щирій любові.
Хай палає незгасно ця Ватра,
Без вогню – бо нічого не варте.
Згинь, нечиста, згинь!
Цур тобі, пек тобі!

Все затихає. Вогонь ще дужче розгорається, нечисть зникає. Всі стають в хоровод навколо вогнища (Пісня повільна). На галявину виходить засмучений парубок.

Петроб Марічка на мене і не дивиться. І через вогнище стрибав, так спіткнувся. Отаким невдахою народився. Та ще не все втрачено. Піду шукати квітку папороті. Переповзу 12 меж, а знайду її! Отоді й багатим стану, і Марічка за мене заміж вийде!

(Йде в бік).

Дівч.: Треба ж отакого! Навіть наше Купало засумувало. В нього серденько болить.

Хл.: Треба його розвеселить.

Хлопці урочисто піднімають опудало і підносять до вогнища.

Дівч.: А нам час віночки на воду пускати,

Та долі своєї питати.

Запалюють свічки на віночках, співають. (Хоровод) Йдуть в бік і швидко повертаються.

Хл.: Вогнем очистилися,

Та водою не освятилися.

Хл.: Дівчата, а чи не здогадалися ви покликати із собою водяника!

Дівч.: То давайте разом покличемо!

Разом: Водяник, Водяник; дам тобі медовик.

Покажися з води хоч до півбороди.

Не давай дощу,

То й на свято не пуцу.

З'являється Водяник:

Я цар водяник, а прийшов я сюди,

Повеліти вам всім не боятись води,

Бо вода є все: і здоров'я, й краса,

Бо вода це є дощ, і срібляста роса.

Від води на землі все цвіте, все буле,

Від води розцвіла так прекрасно земля.

Я – володар води,

Привітати вас радий.

Щоб здорові були, як цілюща вода.

Щоб красиві були, як подільська земля.

І багаті були, як врожай на полях.

(Водяник кропить водою всіх присутніх).

Полька.

(На галявині з'являється Петро).

Сумна мелодія.

Петро: Увесь ліс обходив, а квітку так і не знайшов. Ех, не бачити мені Марічку (своєю дружиною), як своїх вух без дзеркала!

(Мелодія).

П.: Ой, що це?

(Хореографічна композиція «Квітка папороті»).

З'являється Марічка в середині квітки. Квітка зникає.

Петро: Марічка, то це тебе я сприйняв за папороті цвіт?

Марічка: Петре, а навіщо ти цвіт папороті шукав? Щоб багатим стати?

П.: Щоб з тобою одружитися!

(Поцілунок).

Марічка: Я згодна!

Всі (Хлопці і дівчата).

Ведуча: З давніх-давен славилася Україна таким звичаєм, як ворожіння у ніч на Андрія. Ця давня традиція - прекрасний витвір людської фантазії, призабутий сьогодні. Ми хочемо повернути йому життя. Нехай оживе одне із сторінок молодості наших матерів і бабусь.

Господиня: Уже й вечір, а ні дівчат, ні хлопців немає. Як подумати, що коли це ми дівували, зачуєш де-небудь вечорниці, то аж тини тріщать... Зовсім не те, що тепер. От скоро вже треті півні заспівають, а вечорниці ще й не починалися. Ой – ой - йой! Куди все поділося?

(чути сміх ...Господиня схоплюється. Заходять дівчата)

1 дівчина : Добрий вечір вашій хаті,

Уклін господині,

Чи веселі вечорниці в нашій Україні.

Добрий вечір, господине, славна молодице.

Чули, що у цій хатині будуть вечорниці.

2 дівчина : Аби щастя було в хаті,

Щоб усі були багаті,

Аби було любо, мило,

Аби всі були щасливі.

3 дівчина: Будем з вами добрі, щирі,

То і будем жити в мирі.

Тоді всім нам допоможе

Матір світу – Мати Божа.

Господиня: Добрий вечір, добрий вечір, любі гості!

Просимо, просимо.

Поспішайте, дівчатонька,

Все приготувати,

Бо пора вже вечорниці
Всім нам починати.
Зваримо вареників
Біленьких, смачненьких,
Та й запросим до нас в гості,
Хлопчиків гарненьких,
Щоб вони разом із нами
Дружно працювали,
Андріївські вечорниці
Піснею стрічали.

(Дівчата співають пісню)

Господиня: Вмощуйтеся зручніше. Будьте як вдома. Сьогодні вечір, у який мають здійснитися ваші надії. Хочете знати свою долю, дівчата?

Дівчата: Хочемо!

Господиня: Бач, які бистрі й розумні. Гарзд! Хай вже буде по вашому. То може, і я помолодію біля вас.

Господиня: Колись, щоб знати, котра з нас швидше заміж вийде, ми складали чоботи до порога. Чий перший на поріг стани та і заміж швидше вийде. Ану, дівчата, спробуйте і перевірте. Роззувайтесь! Ти, Оксано, перша, і так капчик за капчиком. Потім перший знову переставляє вперед і так аж до порога.

(Дівчата, сміючись, міряють чоботи підлогу. Токи вітають першу і другу "відданиць", хлопці крадуть з порога перший капець).

4 дівчина: О! Доворожилася! Боса додому піду. Хто забрав чобіт?

(Виглядає за двері, там хлопці, заходять у хату).

4 дівчина: Відразу наречений об'явився. Прошу віддати, а то в ноги зимно.

1 хлопець: Може, ще й взути?

4 дівчина: Це я вже сама вмію. Бач, заміж першою збираюсь!

2 хлопець: А чого ж то нас ніхто не кличе? Зірка перша вже зійшла!

5 дівчина: Ходіть, ходіть ворожити будемо.

(Хлопці, заходять і співають пісню «Як ішов я з Доброчина»)

3 хлопець: Добрий вечір, добрим людям!

Господиня: А я вже думала, що вечорниці без парубків будуть.

4 хлопець: Добрий вечір вам, а то дівчата слова не дадуть сказати.

6 дівчина: А тепер найголосистішому співаку дамо смоктунця, щоб бульки не пускав і ще голосніше співав.

5 хлопець: А давайте, хлопці, небилиць розкажемо, тільки не перебивати і не казати «брешеш».

6 хлопець: В раю річка сметани тече. Над річкою дерева, замість листя – гречані вареники: пухкі та свіжі, ніби щойно з печі. Під тими деревами люди лежать, і як тільки котрий їсти захоче - рота роззявив, а вареник з дерева та в сметану - бовть! Винирнув, перевернувся, а тоді прямісінько в рот, тільки встигай жувати. Вирішив я і собі пристати до них. Підходжу до крайнього - таке розпаслось, що й дихати йому важко, питаюсь: «Чи не можна, пане-брате, й мені коло вас тут прилягти?» А він - луп очима та й каже: «А ти хто такий, твій батько чим займався?» - Та звісно, хлібороб. А він як визвіреться на мене: «Іди звідси, тут самі нероби лежать».

7 хлопець: Це ти про рай розказував, а ось послухайте про пекло! Іду я, іду, дійшов до самісінького пекла. Дивлюсь: скрізь темно і смола ніс забиває. Давлюся: сидять чоловіки і смола в них із носа, і з рота сиплеться. Я питаю, що це з вами. А один каже: «Це через те, що на тім світі абак курих і полюбляв сміятися». Я скоріше від них, а далі ще гірше. Тут людей стільки, та все в казанах зі смолою вариться, а сморід такий іде, що аж в носі крутить. «За що вам така кара?» - питаю. «А через те, що колись брехали, уроки в школі пропускали, людей старших не поважали». Я як злякався, так одразу і прокинувся, та скоріш до вас, на вечорниці.

5 хлопець: Ми так замучилися, проголодалися, може нам би чого з'їсти?

(пісня «Наші хлопці вареників хочуть»)

Господиня: Милі гості, просим сісти,
1 дівчина: Вареники будем їсти.
2 дівчина: Вареники непогані,
3 дівчина: Вареники у сметані.
4 дівчина: Вас чекають у макітрі
5 дівчина: Вареники дуже ситні.
6 дівчина: Білобокi, круглолиці,
7 дівчина: З української пшениці.
8 дівчина: Їжте, їжте, просим щиро
9 дівчина: Вареники наші з сиром
10 дівчина: Вареники непогані
11 дівчина: Вареники у сметані.
Господиня: Дівчата, почастуйте хлопців.
12 дівчина: Вареники мої великомученики!

Велику муку терпіли,
В гарячій воді кипіли.
Сиром були понапихані,
Маслом очі позаливані.
Як є сметана, то вмочайте,
А як нема – вибачайте!

(Бере пиріг і підходить до хлопця)

З'їж , Андрійку, пиріжок,
Він дуже смачненький,
А у нього всередині

Сирочок дрібненький.

5 хлопець: (кусає пиріг і кривиться)

Чи ти, дівча, з роду-віку

Пирогів не їла,

Що ти свої пироги

Клоччям начинила?

Нехай тебе лихий знає

З цими пирогами,

Ти би краще розкидала їх помежи псами.

12 дівчина: Чи я не хазяйка, чи на господиня,

Сім днів в хаті не мела, печі не топила.

Сватай мене, хлопче, премудрую швачку.

Рушник на кілочку, сміттячко в куточку.

Туди – хить, сюди – хить, за сміттячко вісім кіп.

А дев'ята кіпка, щоб вимела тітка.

Ідуть люди з міста та й з мене сміються,

Що на моїх подушках ворони несуться!

Не смійтеся, люди, якось воно буде,

Обскубаю вороння, ще й перина буде.

Пісня – частівка

Ой кувала зозуленька,

Та й сіла на дубі.

Були б ви дівчата файні,

Як мали б всі зуби.

Ой кувала зозуленька
В селі Вороняки.
Є у всіх нас файні зуби,
Ну, а вам подяка.
Ви хлоп'ята гонорові,
Файно виводили.
Все одно наше буде зверху,
Щоб ви не робили.

7 хлопець: Та нехай же ваше буде зверху!

(Голос з коридору « Хлопці, допоможіть мені!»)

Відчиняються двері і на порозі стоїть з великим гарбузом в руках Роман.

В'язанка бубликів у нього на шиї)

8 хлопець (Роман) : От і клята та дівка Уляна, я ж до неї і так, і сяк, і бубликом хотів пригостити, а вона все брикається та глузує. Я думав, що вже домовився з нею про весільну сукню, а вона мені – гарбуз. Та нічого, мабуть, багато насіння з нього буде, та й кашу гарбузову я люблю.

7 дівчина: Не сумуй, Ромцю!

8 хлопець (Роман) : Я і не сумую, та батько буде бити! До кого ж тепер поведуть мене свататись. Я вже чисто замучився.

Чи я, тату, не доріс,

Чи я, тату, переріс,

Чи не рублена хата,

Чом не люблять дівчата?

8 дівчина: Ой , Ромцю, любиш ти гарбузову кашу, а не Уляну.

9 дівчина: Ти нам нагадуєш слова із пісні, де козак любив пироги, а не дівчину.

10 дівчина: А давайте заспіваємо.

(Пісня «Із сиром пироги»)

Господиня: А зараз 7 до праці. Ось борошно, ось тарілка кожній. Зараз дівчата біжать до джерела, набирають повен рот води, прибігають сюди беруть тарілки з борошном і місять паляничку. Кожну свою позначає. Замісите покладете на бляшку і будете випікати. Біжіть дівчата до джерела.

(Дівчата вибігають)

Господиня: А я піду калиту допікати.

9 хлопець: Тітко Вірю! А для чого оті паляниці позначати?

Господиня: Щоб кожна дівчина свою впізнала...

10 хлопець: А що буде як паляниці спечуться?

Господиня: Ми їх покладемо в рядок і приведемо собаку. Чию паляницю собака найшвидше з'їсть, та дівчина найшвидше заміж піде.

11 хлопець: Ото цікаво! Я пішов по собаку. (Пішов).

(Вбігають по черзі дівчата, місять тісто, виробляють паляниці: деякі змушені повернутися назад за водою, бо випустили з рота воду, хлопці їх смішать).

Господиня: В кого паляничка готова, кладіть на бляшку.

Галино, а йди-но сюди! Віднеси пекти ці паляниці.

(Галина виходить)

12 хлопець: Ви б нам тітко розказали, звідки пішов отой звичай - гадати на Андрія.

Господиня: Розкажу, як від старих людей чула.

Андрій - один з апостолів Ісуса Христа. Його ще називають Первозваним, бо саме його та його брата Симона - Петра Ісус зробив своїми першими учнями. Обидва були рибалками, обидва без вагань прийняли вчення Христа і були наділені властивостями зцілителів. В апостолів вірили, бачили їхні надзвичайні вміння зцілювати хворих, калік, незрячі, кволі, кволі після зустрічі з ними ставали здоровими. З роками народ звертатися до Андрія - Первозваного, як до свого зцілителя. Люди вірили, що саме в ніч народження

апостола можуть збутися ті бажання, які омріяв кожен. Особливо дівчата. І ще старі люди кажуть, що все загадане збудеться тільки тоді, коли в нього віриш. Без віри гадання не буде мати ніякої сили. От так мої любі.

Господиня: Дівчата, а ходіть глянемо чи паляниці готові!

Ведуча: 13 грудня-одне з трьох важливих свят передріздвяного посту. Перше - Введення Марії у храм (4грудня), друге - Андрія Первозваного (13 гру дня) і третє - Миколи Чудотворця (19грудня) Ці свята ніби регулюють поведінку людини і певною мірою мають дидактичне значення: Саме від Введення починається піст. У цей час молодь навчають різних ремесел, співаючи чи ведучи розмови. Розповідають казки та легенди повчального характеру. В них засуджуються брехня, розпуста. (Входить господиня)

Господиня: А ось і паляниці готові! (Дівчата підбігають і забирають кожна свою. Складають їх на дошку по черзі)

Господиня: А де ж наш собака! (Хлопець приводить собаку)

11 хлопець: Цікаво, чи захоче ще їх їсти!

(Дівчата і хлопці заглядають, чию паляницю взяв собака. Жарти, сміх)

Господиня: Ну, що, дівчата, цікава гра?

Дівчата: Цікава!

Господиня: А зараз ворожба для хлопців. Оце вам макітри, оце вам і перстені. Наливайте воду і губами дістаньте перстень з макітри. Хто швидше!

Поки вони будуть бавитися, ви, дівчата ідіть і принесіть дров.

(Дівчата приносять)

А тепер порахуйте кожна по скільки принесли? Через стільки років і заміж підете. (Сміх).

11 дівчина: Я принесла ось це зілля. Бабця казала, що вони колись сплітали з нього віночок і підкидали в гурті дівчат вгору. На кого віночок впаде, той заміж перший піде.

12 дівчина: Поки плестимуть віночок, давайте підготуємо стіл до ворожіння.

(Обкладають стіл волочком, з одного боку рушника ставлять різні предмети. Кожна дівчина загадує на предметі імена хлопців, кожна своїх. Пускають перстень, до якого предмета перстень покотиться, так буде називатися її суджений)

13 дівчина: А давайте-но до ворожіння пісню заспіваємо!

(Дівчата співають)

Ой, Андрію, Андрієнку,

Даруй мені надієчку.

Скажи мені, Андрієнку,

Ой чи любить Василечко,

Ой чи любить, чи кохає,

Чи давно вже другу має.

Чи давно вже іншу має,

Мене, бідну, забуває .

Покотись лишень колечко,

Скажи мені, Андрієнку

(Дівчата по черзі пускають колечко. Сміються і підштовхують одна одну)

11 дівчина: Вінок готовий! Ану, всі до гурту!

(Підкидають вінок догори. Сміх, голоси дівчат)

13 хлопець: А тепер давайте паляницю ділити.

(Підвішують калиту на зріст людини)

14 хлопець: А хто ж буде Калитинський ?

1 хлопець: Хай Андрій буде вартовий , а Василь - писар .

2 хлопець: Добрий вечір пане Калитинський !

3 хлопець: Добрий вечір пане Коцюбинський !

2 хлопець: Я приїхав калиту їсти !

3 хлопець: Їж.

2 хлопець: Я кусну.

4 хлопець: А я мазну.

(Всі хлопці беруть участь у кусанні калити. Паляницю одержують ті, хто вкусить і не засміється. Всіх хто засміється мажуть сажею. Дівчата смішать хлопців, щоб вимазати їх сажею)

Господиня: А ми, дівчата, ворожили ще ось як: натягували стрічку. Кожна дівчина прив'язувала до неї свою нитку. Чия нитка швидше згорить, то та дівчина першою заміж вийде.

13 дівчина: А давайте й ми так поворожимо! (Ворожать)

14 дівчина: Дівчата, а давайте погадаємо ще на тарілках. Мені бабця розказувала: під тарілку кладеться лялька, перстень, ключ і інші предмети.

13 дівчина: Давайте, я це все під тарілку покладу, а ви не підглядайте. А тепер йдіть і вгадуйте свою долю.

(Мірт - вічнозелений кущ, висота якого може досягати 2 м - ще походиш в дівчатах, лялька-зрадить милий, ключ - бути тобі господинею, перстень - скоро весілля)

Господиня: Хлопці, дівчата, заколядуймо. Сьогодні вже й колядувати годиться. (Колядують «Добрий вечір тобі, пане господарю» та « Небо і земля»)

6 хлопець: Дякуємо господині за теплу хату, молодим дівчатам за стіл багатий. Нехай на свята у вашій хаті буде гостей багато.

Ведуча: Ось і ожили перед нами ігри і забави нашого народу. Тепер головне, щоб вони і надалі не пішли у забуття. Міцний наш рід, жива у ньому пам'ять про минуле. Тож бережіть цю прекрасну, невичерпну скарбницю. У ній розум, кмітливість, гумор, надія і світло завтрашнього дня. Хай у вас завжди живим вогником світяться обереги пам'яті!

СЦЕНАРІЙ

проведення свята Масляної.

11-00- Головними вулицями міста роз'їжджає трійка коней із запрошенням на свято Масляної. Трійка прикрашена квітами, стрічками, дзвониками.

З а п р о ш е н н я: «Всіх запрошуємо на свято Масляної, яке відбудеться на площі міста»

20 лютого о 15 годині. У програмі свята: жарти, конкурси, пісні та танці, пригощання варениками, катання на конях. Ласкаво просимо на свято!»

Проводяться катання на конях .

По різні боки майданчика встановлюються декілька столів,

застелених білими скатерттинами, на яких - стоїть посуд з сметаною, серветки, та інші.

15-00. Початок заходу.

Звучать позивні Веснянки.

Ведуча: Доброго дня, шановні друзі!

Ведучий: Із Масницями , будьте здорові!

Наші пращури віддавна відзначали це свято в останній день Мясниць, перед Великим постом. Воно мало назву- КОЛОДІЙ.

Ведуча: А чому Колодій?

Ведучий:Наприкінці зими Сонце переходить з однієї пори року на іншу,і наші предки входили в ритми Сонця і Землі, пізнавали світ,ріднилися з ним і жили в єдності з його джерелами та виявами. Свято Колодія має свої діїства,ритуальну страву, символи,пісні та танці.

На імпровізованому майданчику з'являються козаки-гурт «Козак Мамай та брати січовики». У одних в руках опудало зими, виготовлене з соломи та одягнене в старий жіночий одяг, у інших смолоскипи.

Ведуча: (звертається до ведучого)

Ой, а що це вони нам принесли?

Ведучий: Щоб скоріше весна прийшла - треба зиму прогнати, щоб снігу зовсім не було, бо скоро землю орати та поле засівати.

Ведуча: То треба опудало зими спалити!

Всі присутні підтримують цей вигук.

Козаки підпалюють опудало. Учасники народного аматорського гурту виконують народну пісню «О ,летіло помело». Коли опудало згоріло, співають веснянку»

Ведучий: Ось і спалили зиму, прогнали. А сонечко все вище й вище в гору йде.

Ведуча: А щоб весна прийшла з гарним урожаєм ,треба горщик каші в землю закопати.

На майданчик з'являється дівчина в національному одязі з горщиком каші.

Ведуча: Ой, новенький горщик

Пшоняна каша,

Щоб щасливо нам жилося.

Родинонько наша!

Ведучий: Кашо наша, кашо,

Ти душійко наша.

Несем тебе горою.

Родом родиною.

Дівчина несе кашу у виділене для закопування місце. Двоє козаків копають ямку, дівчина кладе у неї горщик.

Закопують.

Ведучий: Хай земля родить на всякого долю, на врожай щедрий!

Учасники фольклорного колективу виконують весняний хоровод «Кривий танець».

Запрошують до нього всіх бажаючих.

Ведуча: А тепер запрошуємо на весняний хоровод усіх бажаючих.

Ведучий: Ой, заграй музико, ой, заграй завзято,

Наші гості дуже хочуть кісточки розім'яти!.

Ведуча: Вітаємо нашу Весну красну!

На майданчик виходить Весна – красива молода дівчина з вінком на голові. В руках пучечки весняних квітів, або гілочки вербових «котиків». Фонограма стихає.

Весна: А я – Весна – теплом красна.

Принесла Вам літечко,

Ще й червоні квіточки,

Щоб вквітчались дівочки.

Фонограма підсилюється.

Весна роздає присутнім дівчатам квіти.

Весна: (фонограма стихає)

Прийшла до Вас з великою радістю,

З квітами яскравими, з травами по пояс.

З житом зернистим ,

З пшеницею золотистою,

З овсом кучерявим,

З ячменем вусатим,

З просом та гречкою,
З калиною - малиною,
З чорною смородиною,
З грушами та яблуками, .
Різною городиною.

Ведучи: Ну, просто слина котиться, скільки Весна принесла нам усього смачненького.

Всього того ,що я люблю.

Ведуча: Напевно, наш Василь Васильович дуже зголоднів!?

Весна: То ж, коли саме вареники і їсти, як не в Масницю!

Протягом усього тижня – перед Великим постом в кожній хаті на Україні готують вареники. Та ще й з сиром, та ще й в сметані.

Ведуча: Вживання вареників за давньослов'янськими віруваннями – є жертва Сонцю.

То ж ,любі друзі, просимо усіх Вас посмакувати варениками та чаєм

Звучить у запису українська народна пісня «А мій милий, вареничків хоче». На її фоні:

Ведучий: Вареники непогані,
Вареники у сметані.
Вас чекають у макітрі,
Вареники дуже ситні.
Білолиці, круглолиці
Із черкаської пшениці.

Ведуча: Їжте, їжте, просим щиро,
Варенички із сиром.
Варенички непогані,

Варенички у сметані!

Кухарі ресторану у національному одязі виносять в макітрах вареники і пригощають присутніх. У запису звучать українські жартівливі пісні та веселі мелодії.

Ведуча: Ну, що скуштували вареничка?

Ведучий: Дай Боже, цим гарним людям щастя та здоров'я, що приготували такі смачні вареники. Ото Колодій – І на душі добре, і на губах масно!

Весна: А в ці дні на Україні справляють Колодку. Придумали це свято не чоловіки, а жінки.

Ведуча: Ой, Весно! Чи цьогорічні колодки не співпадають з жіночим днем 8 Березня?

Весна: Саме так .

Ведучий: Любі наші подружки, кохані, все чарівне жіноцтво! Ось нарешті дочекався я тієї хвилини, коли зможу привітати усіх Вас з чудовим святом Весни від імені всієї сильної половини людства

виходять чоловіки з квітами в руках. Вони розходяться в різні боки сценічного майданчику і дарують їх жінкам та дівчатам.

Весна: Які чудові квіти та пісні !

Ведуча: А зараз наші чоловіки покажуть, що вони не тільки вміють нас любити, а й вареники готувати. Оголошуємо конкурс на кращий вареник. Ще раз нагадаємо, що умови нашого конкурсу були надруковані в місцевій пресі. На свято чоловіки повинні були вдома власноруч приготувати вареники і представити їх журі.

Оголошуємо склад журі:

Оголошуються переможці конкурсу.

Ведуча: А зараз конкурс загадок для самих наймолодших.

Чи знаєте ви, що треба для того, щоб вареник та й опинився у нас у роті?

1. Ноги у землі, середина надворі, голова на столі.

(КОЛОСОК)

2. Ходить пані в золотім жупані, куди гляне – трава вяне.

(КОСА)

3. Стоїть сутула горбатий, на все село багатий.

(МЛИН)

4. На дерев'янім мості танцювали гості.

(БОРОШНО)

5. Купили - кругленьке, думали новеньке,

А воно усе в дірках, труситься у руках.

(СИТО)

6. У чому не можна повертіти дірку?

(У ВОДІ)

7. У воді родиться і води боїться?

(СІЛЬ)

8. Котилась бочка з горбочка,

Покотилась, та й розбилась,

Нема того бондарця,

Щоб поправив кадібця.

(ЯЙЦЕ)

9. Що треба для обіду ?

(ЛОЖКИ Й МИСКИ)

Дітей, які дали правильну відповідь на загадки, чекає солодка винагорода.

На сценічний майданчик виходять учасники козацького гурту «Козак Мамай та брати січовики».

Козак Мамай: Доброго дня, чесне товариство!

Ведучий: А хто ж ви такі?

Козак Мамай: Ми козаки, прочули, що у вас Масницю проводять. А чи багато вже вареників з'їли?

Ведучі: Наше свято чудове, веселе і усім гостям ми раді. А вареників з'їли вже багато, але і вам вистачить.

На майданчику з'являються жінки з колодкою в руках.

Жінки: Встигнуть вареничків скуштувати, треба їм колодки прив'язати.

Козаки: А чого це ви сьогодні такі кусючі, як мухи в Спасівку?

Жінки: А тому що є серед вас ті, що ще до Масниці не одружився, або дітей не повінчав.

Козаки: Дівчата, а, давайте відкупимось – вам і усім присутнім гарних пісень подаруємо.

Петренко: Я одкуплюся! Ось, Вам, цукерки та моя частівка!

Ведучий: Ой, багато сьогодні на Україні вареників з'їли, а значить багато сили набрались. Чи знаєте, чому я Вас запитую саме про силу?

Ведуча: Тому, що на Масляну не тільки колодку чіпляють та у ігри грають. Влаштовують ще й змагання.

Ведучий: Ось, ми тут колодочку закопали. Ви, напевно здогадались! Хто залізе на саму верхівку стовпа і зніме подарунок для своєї коханої. А ну, ж бо, чи є серед вас бажаючі.

Конкурс проводиться під веселу мелодію народної інструментальної музики.

Весна: Молодці, парубки! Показали, що вмієте шанувати своїх берегинь, коханих.

Ведуча: Дівчата, а заспіваймо нашим чоловікам веселих частівок про кохання, миленького, гармоніста, та вареники. На кожну співачку чекає приз.

Проводиться конкурс частівок.

Ведуча: А хто ще не встиг покататись на конях? То наші вороні на вас чекають.

Ведучі і Весна виходять на сцену.

Ведуча: Масляна, Масляна,
                                  Яка ти мала,
                                  Якби ж тебе – сім неділь,
                                  А посту – одна.

Ведучий: Після Масниці перед Великоднем сім неділь посту.

Весна: То ж, поки ще є час, попросіть один у одного прощення за образи, не вічно ж носити камінь за пазухою. Юнки та дівчата, сідайте вже писанки малювати,

                  Жіночки любі, за традицією вимийте, вичистіть весь посуд вдома від масного, щоб з

                  Радістю зустріти Сонце та порадувати його око чистотою та блиском.

Ведуча: Ой, Масляна, воротися,
                                  До Великодня простягнися,
                                  Од Великодня до Петра,
                                  А од Петра та й до тепла.

Ведучий: А ми прощаємось з вами, любі друзі!

Весна: Зичимо щастя, здоров'я, радості!

Ведуча: А також любити, шанувати наші українські традиції, звичаї, обряди, пісні.

Всі: До нових зустрічей!

Список використаної літератури

Література:

- Бурдо Н.Б., Відейко М.Ю. Трипільська культура. Спогади про золотий вік – Харків .: Фоліо, 2007. – 415 с.
- Янович В. С. Спадщина тисячоліть – Київ.: Книга, 2008. – 207 с.
- Протоієрей Серафим Слобідський Закон Божий – Київ: Видавничий відділ Української Православної церкви Київського Патріархату, 2005. – 642 с.
- Кіреєвський І.Р. Міфи древніх слов'ян . – Харків.: Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 236 с.
- Боряк О. О. Україна: етнокультурна мозаїка – Київ.: Либідь, 2006. – 312 с.
- Тарасов Валентин Чеслав. В темряві сонця . – Харків.: Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. – 381 с.
- Тарасов Валентин Чеслав. Ловець тіні. – Харків.: Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 381 с.
- Воропай Олекса Українські традиції – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://traditions.in.ua>

Інтернет-ресурси

(скачані фото):

- URL: <http://about-ukraine>.
- URL: <http://portal/lviv/ua>